

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta právnická
Katedra veřejné správy

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Tlumočení a překlad jako nástroj pro komunikaci
společnosti a státu

Předkládá: David Vrzal

Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Tomáš Louda CSc.

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **David VRZAL**
Osobní číslo: **R18B0162P**
Studijní program: **B6804 Právní specializace**
Studijní obor: **Veřejná správa**
Téma práce: **Tlumočení a překlad jako nástroj pro komunikaci společnosti a státu**
Zadávací katedra: **Katedra veřejné správy**

Zásady pro vypracování

- 1) Úvod
- 2) Historie tlumočení
- 3) Historie překladu
- 4) Moderní historie tlumočení a překladu
- 5) Tlumočení nebo překlad
- 6) Tlumočení a jeho formy
- 7) Překlad
- 8) Uplatnění v praxi
- 9) Komunikace ve veřejné správě a její pojetí informace
- 10) Komunikace cizince s VS
- 11) Závěr

Rozsah bakalářské práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

viz zvláštní seznam

Vedoucí bakalářské práce: **JUDr. Tomáš Louda, CSc.**
Katedra veřejné správy

Datum zadání bakalářské práce: **29. března 2020**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2021**

JUDr. Petra HRUBÁ SMRŽOVÁ, Ph.D. (v.z.)

JUDr. et PhDr. Stanislav Bálík, Ph.D.
děkan

JUDr. Tomáš Louda, CSc.
vedoucí katedry

V Plzni dne 25. srpna 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma "Tlumočení a překlad jako nástroj pro komunikaci společnosti a státu" zpracoval samostatně a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal způsobem pro vědeckou práci obvyklým.

V Plzni dne 31.3.2021

.....

David Vrzal

Poděkování

Tímto bych rád poděkoval vedoucímu mé bakalářské práce panu JUDr. Tomáš Louda CSc. za odborné vedení, ochotu a velmi cenné rady, bez kterých by tato práce jen těžko vznikala. Současně bych chtěl poděkovat i katedře veřejné správy a mé rodině za trpělivost a podporu.

Obsah

Úvod.....	8
1. Historie tlumočení.....	10
1.1. Antika.....	10
1.2. Středověk.....	14
1.3. Novověk.....	15
2. Historie překladu.....	17
2.1. Překlad sakrálních textů.....	17
2.1.1 Striktnost náboženských textů.....	17
2.1.2. Patron překladatelů.....	18
2.1.3. Cyril a Metoděj.....	18
2.1.4. Martin Luther.....	19
2.1.5. William Tyndale.....	20
2.2. Překlad textů světského charakteru.....	20
2.2.1. Antický Řím.....	21
2.2.2. Pět zásad dobrého překladu.....	21
2.2.3. Exotizace a Naturalizace.....	22
3. Moderní historie tlumočení a překladu.....	23
3.1. Vznik Translatologie.....	23
3.2. Studium translační činnosti a návaznost.....	23
3.3. Konec 20. století.....	25
4. Tlumočení nebo překlad.....	26
4.1. Antika.....	26
4.2. Středověk.....	26
4.3. Pohled 20. století.....	27
5. Tlumočení a jeho formy.....	27
5.1. Konsektivní tlumočení.....	28
5.2.1 Tlumočení bez notace.....	29
5.1.2. Tlumočení s notací.....	29
5.1.3. Jiné způsoby konsektivního tlumočení.....	30
5.2. Simultánní tlumočení.....	31
5.2.1. S technickým zařízením.....	31

5.2.2. Bez technického zařízení	32
5.2.3. Tlumočení přímé a tlumočení s pilotáží	32
6. Překlad	33
6.1. Moderní vývoj	33
6.2. Moderní a historické pojetí	34
7. Uplatnění v praxi	35
7.1. Moderní podoba společnosti ve vztahu k translační činnosti.....	35
7.2. Globalizace a technologický rozvoj	36
7.3. Oblasti uplatnění praxe	38
7.3.1. Konferenční tlumočení	38
7.3.2. Mediální tlumočení.....	39
7.3.3. Jednací tlumočení	39
7.3.4. Tlumočení znakové řeči	40
7.3.5. Soudní tlumočení.....	40
7.3.5.1 Etický kodex soudního tlumočnicka.....	42
7.3.5.2. Zákonná podoba soudního tlumočnictví v ČR	45
7.3.6. Komunitní tlumočení	54
8. Komunikace ve veřejné správě a její pojetí informace	55
8.1. Úloha komunikace a jednotlivá specifika	55
8.2. Úloha komunikační strategie.....	57
8.3. Jazyková podoba komunikace v byrokracii	58
8.4. Komunikace úřadu s občany	60
8.5. Občané ve vztahu k úřadu	62
8.6. Doplnující charakteristika jednání občanů a úřadu	64
9. Komunikace cizince s VS	65
9.1. Základní právní prameny národnostních menšin v ČR.....	66
9.2. Právní úprava komunikace národnostních menšin v ČR	66
Závěr	68
Resumé.....	71
Zdroje.....	72

Úvod

V této bakalářské práci se budu věnovat tlumočnické a překladatelské činnosti, jakožto nezbytným nástrojům odbourání bariér při komunikaci ve společnosti. Současně nastíním komunikační stránku ve vztahu občan a veřejná správa. V kontextu bakalářské práce poukážu i na podobu komunikace s veřejnou správou z pozice cizince a osoby, která neovládá úřední jazyk naší země.

V první kapitole mé práce se zaměřím na historickou podobu a vývoj tlumočnické činnosti. Prostřednictvím dějin tlumočení vysvětlíme nenahraditelnou úlohu tlumočnicků, kteří se významně podíleli na společenském vývoji.

Druhou kapitolou se přesuneme k historii překladu. Podíváme se na jednotlivá úskalí dob, kdy texty a jejich překlad měl určitou podobu. Vyzdvihneme osoby, které položili základ pro překladatelskou činnost.

Ve třetí kapitole se čtenáři pokusím nastínit a popsat moderní dějiny tlumočnické a překladatelské činnosti.

Čtvrtou kapitolou vysvětlím charakteristické znaky, na základě kterých jsme schopni odlišit a rozeznat tlumočení od překladu.

V páté kapitole už otevřeme jednotlivé formy tlumočení. Dva hlavní způsoby tlumočení, tedy konsekutivní a simultánní, se dělí na další specifické formy a v této kapitole je charakterizují a vysvětlím jejich smysl.

V šesté kapitole si popíšeme skutečnosti, které ovlivnily dnešní podobu překladu a vyzdvihneme ústřední teorie, které položily jeho základy.

V sedmé kapitole této bakalářské práce se budu zabývat uplatněním v praxi osob vykonávajících translační činnost. Každou z těchto forem uplatnění charakteristicky vydefinuji a zastavím se u soudního a komunitního tlumočení. Následující kapitoly této práce se budou odvíjet od kontextu právě těchto dvou forem. U soudního tlumočení se dále důkladně zaměříme na nový zákon upravující činnost soudních tlumočnicků a soudních překladatelů.

Osmá kapitola se zabývá komunikací ve veřejné správě. Vysvětlíme si úlohu informace a její vnímání. Pokusím se čtenáři přiblížit jazykovou a komunikační kulturu úřadů a další specifika kontaktu občana s veřejnou správou.

V poslední kapitole navážeme na úlohu tlumočnické činnosti, která je běžně využívána při komunikaci cizinců a národnostních menšin. Zde se podíváme i na právní úpravu zabývající se komunikací národnostních menšin v ČR.

Cílem mé bakalářské práce je vyzdvihnout zásadní vliv tlumočnictví a překladatelství na vývoj společnosti a čtenáře seznámit s podobou těchto činností. Vyzdvihnout rozdíly vnímání komunikace a komunikačních prostředků dnes a v historii. Dále bych chtěl vysvětlit podněty a výstup nového zákona upravujícího činnost soudních tlumočnicků a překladatelů. A v neposlední řadě poukázat na problematiku komunikace cizince s veřejnou správou.

1. Historie tlumočení

1.1. Antika

Podle legend se první tlumočníci a překladatelé objevují až po biblické Potopě. Legendy praví, že do té doby se ke komunikaci mezi lidmi využíval pouze jeden jazyk. V období 6. století př.n.l., král Nimrod započal stavbu bájně věže v hlavním městě říše, ve městě Babylon. Tato mýtická stavba byla tehdejší společností nazývána jako „E-temen-an-ki“, v překladu dům mezi nebem a zemí. Tímto mýtickým počinem chtěl babylonský král dát najevo, že je Bohu rovným a případný Boží trest, v podobě potopy, ho nikdy nepostihne a výška věže to měla stvrdit. Bůh se s touto neúctou vypořádal tak, že sestoupil na zem a stavitele „obdaroval“ cizími jazyky. To mělo za následek nemožnost komunikace a stavba věže se začala hroutit. Stavitelé se rozprchli do všech koutů světa, a to je vysvětlením mnohojazyčnosti a odlišnosti kultur.^{1 2}

Dle Mytologie, která si vysvětluje mnohojazyčnost odlišným způsobem, je podstatou a tvůrcem sám bůh Hermes. Právě on dle řeckých dějin zapříčinil vytvoření cizích jazyků a jejich rozdělení mezi jednotlivé národy.

V období antiky byla ústní forma jedinou možností komunikace. Toto období je označováno jako předpísenná kultura, na základě čeho lze přepokládat, že první historické zmínky o činnosti mezi-jazykových zprostředkovatelů byly výlučně ústní formou. V dnešní podobě to můžeme chápat jako tlumočnickou činnost. Z období antiky pochází pojmy „Hermeneus“ a „Turgumanu“, a právě těmito pojmy byli samotní mezi-jazykoví zprostředkovatelé označováni. Dle teorií je původ slova odvozený od boha Herma, jakožto postavy, která zprostředkovala umění výkladu a interpretace. K této teorii se váže příběh, kdy Hermes byl vyslán do Troji jako posel pro vyjednávání s mýtickým hrdinou Achillem. Dle jiných teorií je původ slova „Hermeneus“ odvozen od řeckého slova „hermenei“, což znamená vykládat nebo interpretovat. Ani původ druhého slova označující mezi-jazykové tlumočnické není jasný. Výraz „Turgumanu“ si prošel řadou úprav s ohledem na daný jazyk, jež tento pojem ovlivnil. Ku příkladu do podoby v italštině „turcomanno“, ve francouzštině „truchemant“ nebo německy „truchemant“. Teorií o původu těchto pojmů je celá řada.^{3 4}

¹ NIKOL'SKIJ, Vladimir Kapitonovič a Nikolaj Feofanovič JAKOVLEV. Proč lidé mluví různými jazyky. 2., autoris. vyd. Praha: Život a práce, 1950. Vědění všem (Život a práce).

² MÜGLOVÁ, Daniela. Komunikace, tlumočení, překlad, aneb, Proč spadla Babylonská věž?. Přeložil Vítězslav VILÍMEK. Nitra: Enigma, 2013. ISBN 978-80-8133-025-4.

³ MÜGLOVÁ, Daniela. Komunikace, tlumočení, překlad, aneb, Proč spadla Babylonská věž?. Přeložil Vítězslav VILÍMEK. Nitra: Enigma, 2013. ISBN 978-80-8133-025-4.

⁴ SLOUKOVÁ, Gizela. Úvod do teorie tlumočení. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984.

I tak zvaný mrtvý jazyk, latina, má svůj výraz pro tlumočníka, a tedy interpres. Původem vychází od výrazu „inter-partes“, což znamená podělit se nebo od „interpretari“, jakožto sloveso vykládat a interpretovat. Výraz tlumočník a jeho vznik i pro slovanské jazyky pochází z těchto dob. V průběhu vývoje některých jazyků došlo k použití jiných pojmů, jako tomu bylo u ruštiny, kde se upustilo od slova „tolmač“ a je využíván pojem „perevodčik“.^{5 6}

Z dochovaných historických záznamů pocházejících z období asi 3000 let př.n.l. je zřejmé, že tlumočníci byli velice váženou vrstvou obyvatelstva, neboť sloužili na dvoře faraonů a ten je za jejich služby odměnil postavením ve společnosti. Jedním z úkolů tlumočnicků bylo doprovázet obchodníky na cestách a také plnit diplomatickou funkci v zájmu faraona.

V 7. st. př. n. l. po staletích Egypt obnovuje své vztahy s Řeckem. To že tomu napomohli i tlumočníci a následně se samotný obor v závislosti na dění vyvíjel, je zvěčněno v knize Historia, jejíž autorem je řecký historik Hérod. Zde jsou čteně zmiňováni mezi-jazykoví zprostředkovatelé. Faraon svěřil egyptské děti v útlém věku do výchovy Řekům, kteří je měli naučit jazyk a zpřístupnit kulturu, a Hérod tyto děti považuje za předchůdce tlumočnicků. Za vlády faraona Psammeticha I. byli tlumočníci velice váženou skupinou obyvatel a jejich postavení se opíralo o stavovský základ, kdy patřili mezi úředníky. Na své povolání se připravovali a toto povolání se dědilo z generace na generaci. Tak aby byli kompetentní a oddaní samotnému vládci.^{7 8}

V průběhu let a evoluce se postavení tlumočnicků, společně s postavením jednotlivých států mění. Egypt je pod nadvládou Peršanů a ti potřebují tlumočnický z vlastních řad, kteří ovládají jejich jazyk. Tak egyptsko-řeckí tlumočníci ztrácí své postavení a jsou nahrazeni aramejsko-řeckými tlumočnickými, kteří zprostředkovávají komunikaci mezi Peršany a Řeky.

Stejně tak jako si tlumočníci své postavení vážených a obdivovaných pánů v průběhu času ve společnosti vydobývali, začal však na povrch vystupovat i jistý nešvar, který mnohdy znamenal až nedůvěru mezi řečníkem a tlumočnickem. Důvodem bylo, že na scéně nebyli jen řekněme profesionální tlumočníci, ale i diletanti, kteří se za kompetentní pouze vydávali. Bylo to rozporuplné období pro jazykové zprostředkovatele. Latinské přísloví praví, že „slova

⁵ MÜGLOVÁ, Daniela. Komunikace, tlumočení, překlad, aneb, Proč spadla Babylonská věž?. Přeložil Vítězslav VILÍMEK. Nitra: Enigma, 2013. ISBN 978-80-8133-025-4.

⁶ OSTLER, Nicholas. Říše slova: jazykové dějiny světa. Praha: BB/art, 2007. ISBN 978-80-7381-152-5.

⁷ ČEŇKOVÁ, Ivana. Teorie a didaktika tlumočení. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2001. ISBN 80-85899-62-0.

⁸ SLOUKOVÁ, Gizela. Úvod do teorie tlumočení. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984.

odlétají, napsané zůstává“. K dobovému obrazu tlumočnicků přispěl i sám Hérodotos, který obvinil svého tlumočnicka z nepřesného překladu.^{9 10}

Tlumočníci byli potřebnými ve více sférách, ale jednou z nejzásadnějších té doby byla jejich činnost ve vojenské sféře. Tlumočili rozkazy, předávali pokyny a taktické nařízení, dále také mnohdy přímo jazykový zprostředkovatelé vyjednávali nebo zastávali pozici diplomatů v komunikaci s domorodými obyvateli. Sám Alexandr Veliký využíval hojně tlumočnický a vyvinul snahu, aby dobyté území východního Středomoří, používalo jako úřední jazyk řečtinu.

Oproti tomu na západním Středomoří byla opačná jazyková situace. V těchto zemích se užívalo velké množství cizích jazyků a komunikace zde byla komplikovaná. V případě Kartága, začali tlumočníci hrát zásadní roli a Punové vnímali přípravu a činnost jazykových zprostředkovatelů jako akt ve státním zájmu. A tak se Punové mohli v 6. století př.n.l. během Punských válek proti Římu spolehnout na komunikační oporu ze strany svých tlumočnicků. Během tohoto sporu tlumočníci plnili funkci vyjednávačů příměří.¹¹

Co se jazykové situace týče, kdy Řecko bylo zemí využívající pouze jeden jazyk, v případě Říma tomu bylo jinak. Řím totiž patřil k zemím, kde se běžně využívaly dva jazyky, řečtina a latina. Východ hovořil řecky a západ latinsky. Při kontaktu se státní správou však byla vyžadována striktně latina, a tak pro části území, které neovládali tento jazyk, se běžně využívali služby jazykových zprostředkovatelů. Tlumočníci zde měli renomované postavení a jejich činnost byla žádaná. Za své služby byli placeni samotným státem a v některých případech i ze soukromých zdrojů.^{12 13}

⁹ VICKERY, B. C. Scientific communication in history. Lanham: Scarecrow Press, 2000. ISBN 0-8108-3598-3.

¹⁰ MÜGLOVÁ, Daniela. Komunikace, tlumočení, překlad, aneb, Proč spadla Babylonská věž?. Přeložil Vítězslav VILÍMEK. Nitra: Enigma, 2013. ISBN 978-80-8133-025-4.

¹¹ MÜGLOVÁ, Daniela. Komunikace, tlumočení, překlad, aneb, Proč spadla Babylonská věž?. Přeložil Vítězslav VILÍMEK. Nitra: Enigma, 2013. ISBN 978-80-8133-025-4.

¹² ČEŇKOVÁ, Ivana. Teorie a didaktika tlumočení. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2001. ISBN 80-85899-62-0.

¹³ ČAPSKÝ, Martin. Komunikace ve středověkých městech. [Praha]: European Social Fund, 2014. ISBN 978-80-7510-109-9.

Z tohoto období pochází zmínka o tzv. „neverbálním tlumočení“. Jedná se o tlumočení formou různých gest a pantomim vyjadřující význam řečnickovo komunikační snahy. Tento tlumočnický způsob byl využíván zřídka a pouze v případech, kdy nebyl k dispozici vhodný tlumočnický standardního pojetí.¹⁴

Další sférou, kde byla činnost tlumočnicků žádaná, byl obchod. Konkrétně v Římě, když obchodníci navazovali vztahy s cizojazyčnými oblastmi a docházelo ke komunikaci, své uplatnění našel ne jeden tlumočnický. V obchodech, kde figurovali jiné národy, ku příkladu Germáni a mnohdy byl obchod vícestranný, docházelo k tzv. „štafetovému tlumočení“. Svě opodstatnění tento způsob měl za situace, kdy nebyl k dispozici tlumočnický hovořící jazyky řečníka a adresáta. V ten moment první tlumočnický přetlumočil řeč řečníka druhému tlumočnickovi a až poté následovně mohl adresát obdržet vzkaz ve svém jazyce.

V antickém Římě se opět vyskytuje problematika, kterou se už tlumočnická sféra musela zabývat během let 5. století př.n.l. a to nedůvěra. Přes to v tomto období byli právě tlumočnický pověřováni zvláštními úkoly. Mnohdy byli právě pověřováni výzvědnou činností, infiltrací či dokonce zabitím. Zde se pojetí tlumočnický a jeho základních principů a pojetí dnešního tlumočnický rozchází. V této době byla nejzásadnější vlastností, kterou musel tlumočnický disponovat, oddanost a věrnost. Až poté jazykové dovednosti nebo kulturní znalost. Příkladem šel Julius Caesar, který nevyužíval služeb státních tlumočnický nebo alespoň ne vždy. Upřednostňoval ty osoby, kterým věřil a v některých případech se jednalo i o jeho osobní přátele.^{15 16 17}

Je třeba poukázat i na skutečnost, že pozice tlumočnický znamenala často i riziko. Někteří tlumočnický byli z pouhé rozmarnosti panovníků trestáni smrtí a jiní, kteří byli svědky a přímými účastníky některých jednání, pro které jednoduše svědci byli nebezpečím vyzrazení, byli potrestáni smrtí nebo v lepších případech vyřiznutím jazyka z úst.

Jak již bylo zmíněno, služby tlumočnický byly využívány též v sektoru diplomacie. Zvláštní postavení mezi-jazykových zprostředkovatelů přichází za vlády Konstantina VII., který v Byzancii zakládá instituci určenou ke vzdělávání budoucích tlumočnický. Jde o zásadní počín pro tlumočnický obor. Absolventi této školy doprovázeli velvyslance, ale také zajišťovali

¹⁴ NIKOL'SKIJ, Vladimír Kapitonovič a Nikolaj Feofanovič JAKOVLEV. Proč lidé mluví různými jazyky. 2., autoris. vyd. Praha: Život a práce, 1950. Vědění všem (Život a práce).

¹⁵ MÜGLOVÁ, Daniela. Komunikace, tlumočení, překlad, aneb, Proč spadla Babylonská věž?. Přeložil Vítězslav VILÍMEK. Nitra: Enigma, 2013. ISBN 978-80-8133-025-4.

¹⁶ VICKERY, B. C. Scientific communication in history. Lanham: Scarecrow Press, 2000. ISBN 0-8108-3598-3.

¹⁷ SLOUKOVÁ, Gizela. Úvod do teorie tlumočení. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984.

funkci předávání informací napříč zeměmi. Panovník z místa A potřeboval zajistit doručení vzkazu jinému panovníkovi do místa B. K tomu byli právě služby tlumočnicků využívány. Ti zprávu doručili, v místě setrvali na odpověď a tu zase doručili nazpět. Nejvýznamnější postavou, jež zastávala tuto funkci byl Mojžíš z Bergama.¹⁸

Další pole, kde v historii našli tlumočníci své uplatnění je církevní sféra. Z počátku, konkrétně v 5. století př. n. l. záznamy praví, že zejména v židovských synagogách, samotné bohoslužby probíhali za asistence tlumočnicků. Rabín vedl modlitbu, nad ním ale stál tlumočník a biblické pasáže tlumočil z hebrejštiny do aramejštiny neboli do Kristova jazyka. V těchto dobách bylo zvykem, že tlumočníci během církevních obřadů tlumočili i artikulované zvuky. Používanou technikou bylo i tzv. „tlumočení z listu“, které tlumočník následně během obřadu přednesl. Přítomnost tlumočnicků během církevních obřadů trvala až do doby, kdy papež Hadrián II. povolil církevní obřady v jednotlivých národních jazycích. Tímto rozhodnutím tlumočníci ztrácí své společenské postavení v církevním sektoru.^{19 20}

1.2. Středověk

Oproti tomu v průběhu středověku je tlumočnická činnost opět na vzestupu. Během křížových výprav byli tlumočníci nedílnou součástí dvoru a armády. Důvodem byla nejen politika šíření křesťanství slovem, nikoli zbraní. Mezi-jazykoví tlumočníci byli označováni pojmy „latinier“ od latinského slova jazyk nebo také „truchemant“, což je již zmíněno v předchozích odstavcích. Jako takový podnět pro pozdější vytvoření vysokých škol určených pro budoucí tlumočníky, byla skutečnost, že v tomto období se pro tlumočení využívali i pohané s dobrými jazykovými znalostmi. Reakce přišla ze strany Inocence IV., který se obrací na rektora Pařížské univerzity v roce 1248. Výstupem měl být výběr studentů, kteří by své vzdělání doplnili o to teologické a následně se stali vizionáři v pohanských zemích. I tento krok vedl k rozdělení tlumočnicků na vzdělané a nevzdělané. V období středověku se tak začínají

¹⁸ MŮGLOVÁ, Daniela. Komunikace, tlumočení, překlad, aneb, Proč spadla Babylonská věž?. Přeložil Vítězslav VILÍMEK. Nitra: Enigma, 2013. ISBN 978-80-8133-025-4.

¹⁹ SCHMITT, Jean-Claude. Svět středověkých gest. Přeložil Lada BOSÁKOVÁ, přeložil Pavla DOLEŽALOVÁ, přeložil Veronika SYSALOVÁ. Praha: Vyšehrad, 2004. Kulturní historie. ISBN 80-7021-729-4.

²⁰ SLOUKOVÁ, Gizela. Úvod do teorie tlumočení. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984.

rozlišovat tlumočníci profesionální, respektive školení a ti, kteří tlumočnickou činnost vykonávali příležitostně, laicky.^{21 22}

Po pádu Východořímské říše v roce 1453 a v souvislosti s historickými událostmi, se tlumočnická činnost pochopitelně zaměřila na Blízký východ. S respektem k turecké kultuře zaujal postoj jak francouzský, tak i rakouský dvůr a proto, aby bylo možné vztahy navázat a následně je udržovat, jsou na Blízký východ vysíláni učenci. Ti měli za úkol poznat místní kulturu a také jazyk. Jedním ze zásadních tradičních postojů Turků byla totiž ústní forma komunikace. Evropa až do uzavření Vestfálského míru v roce 1648 uznává latinu jako oficiální jazyk. Poté toto postavení nabývá francouzština, která v této pozici zůstala neměně až do 20. století.²³

1.3. Novověk

Z dob 16. a 17. století je nám znám pojem dvorní tlumočnick, který zavedl Rudolf II. Tento titul náležel absolventům Orientální akademie, kteří působili jako zemské zastoupení v Istanbulu. Historie zná z dob Rakousko-Uherska i další pojmy, jako je soudní tlumočnick, soukromý tlumočnick a translátor. Podnětem pro rozdělení určitých procesů pod jednotlivé funkce byl vývoj oblasti a právě Rakousko-Uherská monarchie dělí činnost na tlumočení a překlad. Pojmem soudní tlumočnick byla označována osoba, která byla v pracovním poměru se soudní institucí a její funkce byla vykonávána při soudních řízeních. Soukromý tlumočnick byl jakýmsi zástupcem soudního tlumočnicka, který měl však odlišná oprávnění. A translátor byla osoba, která pověřením byla oprávněna překládat oficiální dokumenty. Mnohdy se jednalo o vědce nebo spisovatele.^{24 25}

Světový vývoj znamenal změny i v oblasti mezinárodně uznávaných jazyků. Na výsostné pozici byla francouzština, ale vlivem vývoje v Americe, se na scénu dostává i angličtina. Ke vzájemné spolupráci obou kontinentů bylo třeba využít tlumočnické služby. Vztah kontinentů znamenal rozmach jednotlivých odvětví, a i proto se zakládají první sdružení

²¹ ČEŇKOVÁ, Ivana. Teorie a didaktika tlumočení. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2001. ISBN 80-85899-62-0.

²² MÜGLOVÁ, Daniela. Komunikace, tlumočení, překlad, aneb, Proč spadla Babylonská věž?. Přeložil Vítězslav VILÍMEK. Nitra: Enigma, 2013. ISBN 978-80-8133-025-4.

²³ ČEŇKOVÁ, Ivana. Teorie a didaktika tlumočení. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2001. ISBN 80-85899-62-0.

²⁴ MÜGLOVÁ, Daniela. Komunikace, tlumočení, překlad, aneb, Proč spadla Babylonská věž?. Přeložil Vítězslav VILÍMEK. Nitra: Enigma, 2013. ISBN 978-80-8133-025-4.

²⁵ SLOUKOVÁ, Gizela. Úvod do teorie tlumočení. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984.

a pořádají první světové kongresy. A tak tlumočnické služby byly na vzestupu. Po konci 1. světové války, v roce 1919, se uskutečnila Ženevská mírová konference. Profesionální tlumočnictví, obzvláště na úrovni konferencí, bylo hrdinou budoucnosti, a tak tuto činnost vykonávali osoby, které měly nejen vynikající jazykové dovednosti, ale též všeobecné znalosti. V oblasti jazykových dovedností to byli velikáni doby. Mezi hlavní postavy patřil Paul Mantoux, Jean Herbert nebo Eugen Dollmann. To, že se tyto osoby profesně nezaměřovali na tlumočení, ale tuto jazykovou dovednost nabyli v průběhu života, společně s jejich všeobecným rozhledem mělo na některé z nich neblahý dopad. Vědomí, že jsou pouhým reproduktorem, megafonem, či jazykových převodníkem snášeli někteří špatně. Jiní naopak svoji funkci a její účel vnímali v ryze pozitivním světle. Pak tu ale také byli tací, kteří si byli vědomi svého významného společenského postavení a jejich aktivita na půdě Rady Evropy přesáhla meze tlumočnicka. Jako například když se André Kaminker vyjádřil k vystoupení jednoho z členských delegátů a nezaobaleně sdělil všem zúčastněným svůj vlastní názor. Tato doba sebou nesla mnoho nesnadných situací a komplikovaných rozhodnutí osob, kteří stáli za realizací takovýchto událostí. Mimo jazykové dovednosti, vlastní názor a společenské postavení, hrál ještě jeden fakt roli pro účastníky těchto procesů, a to profesní etika. Profesní etika, konkrétně nestrannost samotných tlumočnicků. Jako příklad poslouží postoj německého tlumočnicka Hanse Jacoba, který svůj tlumočnický projev na jedné ze světových konferencí přerušil a důvodem byly jeho vnitřní hodnoty. Jacob natolik nesouhlasil s výrokem delegáta Národní socialistické německé dělnické strany mířeným proti židům, že požádal o okamžité uvolnění z pracovního poměru.^{26 27 28 29}

Tlumočnický obor zaznamenal zásadní posun prostřednictvím nové tlumočnické techniky, a tedy simultánního tlumočení. Tato technika se ve spojení s konsekutivním tlumočením formovala až do podoby konferenčního tlumočení, do podoby tlumočnické činnosti určené pro účely tohoto typu, kterou známe dnes.

²⁶ MÜGLOVÁ, Daniela. Komunikace, tlumočení, překlad, aneb, Proč spadla Babylonská věž?. Přeložil Vítězslav VILÍMEK. Nitra: Enigma, 2013. ISBN 978-80-8133-025-4.

²⁷ GENZOR, Jozef. Jazyky světa: historie a současnost. V Brně: Lingea, 2015. ISBN 978-80-7508-061-5.

²⁸ SLOUKOVÁ, Gizela. Úvod do teorie tlumočení. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984.

²⁹ ČEŇKOVÁ, Ivana. Teorie a didaktika tlumočení. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2001. ISBN 80-85899-62-0.

2. Historie překladu

Nejstarší dochovaný důkaz o překladu pochází z roku 196 př.n.l. Je jím kamenná deska vážící bezmála 800 kilogramů, která nese dvojjazyčný nápis. Kromě toho, že je psán v řečtině a egyptštině, dále jsou zde použity tři odlišné druhy písma – hieroglyfické, démotické a řecká abeceda. A to podle odlišného okruhu adresátů. Text na kameni má povahu nařízení a zrušení různých druhů daňových poplatků. Jedná se o Rosettský kámen, který je od počátku 19. století součástí sbírky Londýnského muzea. Významně jeho nález podpořil rozluštění démotického písma, ale i samotných egyptských hieroglyfů. Tento dochovaný artefakt je současně vůbec první ukázkou překladu doslovného i volného způsobu. Oba tyto směry, respektive způsoby překladu se prolínaly napříč překladatelskou činností od antiky až po novověk. Oba směry mají své opodstatnění a jsou neodmyslitelnou součástí překladového vývoje. Historii a podobu obou směrů máme možnost najít až už v sakrálních nebo také světských textech.^{30 31 32}

2.1. Překlad sakrálních textů

2.1.1 Striktnost náboženských textů

Překladem sakrálních textů se rozumí překlad náboženských textů, a to především bible. Po dlouhou dobu byl jakýkoli překlad bible zakázaným a slova boží byla hlásána pouze v původním jazyce, tedy v hebrejštině a řečtině. Neměnný měl být tedy nejen obsah, ale i forma těchto textů. Tato striktní jazyková podoba mohla mít vícero důvodů. Jedním z nich byla ochranná složka, před těmi, kteří by snad měli snahu o proniknutí do podstaty psaného textu a následně by pochopení slov a textu zneužili. Jednoduše pouze ti „vybraní“ měli přístup k pochopení a porozumění. Další důvod může mít i psychologickou podstatu, že lidé vůči věcem, kterým nerozumí, mají větší respekt a s úctou k těmto věcem také přistupují. Samozřejmě všechny tyto vysvětlení a teoretické důvody jsou nepotvrzené, a proto je třeba i s danou váhou s nimi pracovat. Neměnná jazyková podoba textů může být spjata s překladatelským procesem. Církev totiž trvala na „nedotknutelnosti slova božího“, což znamenalo zákaz změny počtu slov ve větě nebo také přesné postavení slov. Církev dbala

³⁰ MÜGLOVÁ, Daniela. Komunikace, tlumočení, překlad, aneb, Proč spadla Babylonská věž?. Přeložil Vítězslav VILÍMEK. Nitra: Enigma, 2013. ISBN 978-80-8133-025-4.

³¹ SINGH, Simon. Kniha kódů a šifer: tajná komunikace od starého Egypta po kvantovou kryptografii. 2. vyd. v českém jazyce. Přeložil Dita ECKHARDOVÁ, přeložil Petr KOUBSKÝ. Praha: Dokořán, 2009. Aliter (Argo: Dokořán). ISBN 978-80-7363-268-7.

³² LOHISSE, Jean. Komunikační systémy: socioantropologický pohled. V Praze: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0301-2.

na absolutní přesnost originálu, a to bylo pro překladatelskou praxi zásadní. Byl vyžadován doslovný překlad. Překladatelé sakrálních textů byli v té době, až na výjimky, výhradně lidé s teologickým vzděláním. Čas ukázal, a především těmto kompetentním osobám, že mnohdy tyto boží texty nejsou srozumitelné ani samotným kněžím a je třeba s touto skutečností něco udělat.^{33 34 35 36}

2.1.2. Patron překladatelů

První a nejvýznamnější překladatelskou osobou starověku byl Jeroným. Právě on byl tvůrcem prvního oficiálního překladu bible, a to do latiny, který byl vytvořen na přelomu 4. a 5. století. Tímto překladem byl pověřen během své služby papežem Damasusem I. Navzdory pověření vypracování překladu tím nejvyšším církevním hodnostářem, se Jeroným nevyhnul kritice a vlně protestů z teologických řad. Byl označován za kacíře. Dokument „List Pamachiovi“ obsahuje pocity samotného autora vůči výtkám a kritice. Roku 384 však Damasus I. umírá a Jeroným se přesouvá do Betléma. A zde také roku 420 umírá. Teprve až v 8. století byl prohlášen za svatého, a právě Svatý Jeroným je patronem překladatelů a počínaje rokem 1992 je den 30. září, Mezinárodním dnem překladatelů.³⁷

2.1.3. Cyril a Metoděj

V 9. století se zvyšuje četnost názorů, že bibli je třeba přeložit do jednotlivých národních jazyků. Velkým dílem tomu přispěli Cyril a Metoděj, kteří roku 863 přichází na Velkou Moravu. Tito bratři vytvořili první slovanský spisovný jazyk – staroslověnština, a také první slovanské písmo – hlaholice. Do tohoto jazyka postupně přeložili čtyři evangelia Nového zákona, ke které Konstantin napsal veršovaný „Proglas“. Důležitým dokumentem je Makedonský cyrilský list, který je považován za první slovanskou teorii překladu. Bratři věrozvěstové dále přeložili liturgické texty jako například „breviář“ – kněžská modlitební kniha, „žaltář“ – sbírka biblických žalmů, „misál“ – kniha katolické církve, a v neposlední řadě je třeba vyzdvihnout překlad občanského zákoníku Velké Moravy, a tedy „Zákon sudnyj ljudem“. Sám Metoděj vypracoval překlad Starého zákona, také „Penitenciál“ – návod na ukládání pokání, „Nomokánon“ – sbírky ustanovení byzantských císařů, „Paterika“ – Kniha

³³ OSTLER, Nicholas. Říše slova: jazykové dějiny světa. Praha: BB/art, 2007. ISBN 978-80-7381-152-5.

³⁴ LOHISSE, Jean. Komunikační systémy: socioantropologický pohled. V Praze: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0301-2.

³⁵ MÜGLOVÁ, Daniela. Komunikace, tlumočení, překlad, aneb, Proč spadla Babylonská věž?. Přeložil Vítězslav VILÍMEK. Nitra: Enigma, 2013. ISBN 978-80-8133-025-4.

³⁶ GENZOR, Jozef. Jazyky světa: historie a současnost. V Brně: Lingea, 2015. ISBN 978-80-7508-061-5.

³⁷ MÜGLOVÁ, Daniela. Komunikace, tlumočení, překlad, aneb, Proč spadla Babylonská věž?. Přeložil Vítězslav VILÍMEK. Nitra: Enigma, 2013. ISBN 978-80-8133-025-4.

otců. V 9. století současně propukají rozbroje mezi východním a západním církevním obřadem a oba věrozvěstové své konání a práci musí obhajovat. To se jim však úspěšně podařilo, a tak se staroslověnština stává čtvrtým oficiálním liturgickým jazykem.^{38 39}

2.1.4. Martin Luther

V této podobě překlad sakrálních textů přetrvával až do 16. století, kdy základy v nové etapě překladu pokládá Martin Luther. Tento zakladatel protestantizmu se stal profesorem teologie již ve věku 25 let. V roce 1507 se stal katolickým knězem a roku 1517 vystoupil proti prodávání odpustků, a to vydáním 95 tezí. Následně byl vyloučen z církve a byl nucen se schovávat. Mezi lety 1521-1522 byl vězněn na hradě Wartburg, kde vypracoval překlad Nového zákon z hebrejského a řeckého originálu. Kompletní překlad bible vyšel roku 1534 ve Wittenbergu.

Poprvé v dějinách byla použita forma volného překladu Božího slova. Martin Luther byl autorem několika nadčasových výroků. Jako příklad můžeme uvést „otrocké přidržování se slov zabíjí smysl, a to je to jediné, na čem v překladu záleží. Není možné se ptát latinských písmen, jak se mluví německy. Zeptej se žen v domácnosti, dětí na ulici, obyčejných lidí na trhu, protože oni mluví tak, jak jim zobák narostl, a podle toho je třeba překládat. Až potom porozumí, zjistí, že s nimi mluvíme německy.“⁴⁰ Jeho cílem bylo, aby text byl především srozumitelný a výstižný. To, jakým způsobem bibli přeložil, společně s jeho názory a komentáři nalezneme ve dvou dílech – *Sendbrief vom Dolmetschen* a *Summarien über die Psalmen und Ursachen des Dolmetschens*. Obě díla byla vnímána jako obrana před katolickou církví, která Martina Luthera za tento počín hnala k odpovědnosti. Součástí dvou jmenovaných spisů bylo i vysvětlení proč u daných slov nebo slovních spojení, či vět použil konkrétní překlad a poukazoval na náročnost celého procesu. Správný výraz pro některá slova mnohdy hledal i týdny. Současně vyzdvihoval skutečnost, že právě ti, kteří jsou překladatelskou činností nepolíbeni, mají k překladu největší výtky. Přes všechny výhrady a neduhy, které doprovázely

³⁸ GENZOR, Jozef. Jazyky světa: historie a současnost. V Brně: Lingea, 2015. ISBN 978-80-7508-061-5.

³⁹ MÜGLOVÁ, Daniela. Komunikace, tlumočení, překlad, aneb, Proč spadla Babylonská věž?. Přeložil Vítězslav VILÍMEK. Nitra: Enigma, 2013. ISBN 978-80-8133-025-4.

⁴⁰ LUTHER, Martin, BISCHOFF, Karl, ed. *Sendbrief vom Dolmetschen*. 2. Aufl. Halle: M. Niemeyer, 1957.

vydání a následné uznání překladu bible, bylo dílo Martina Luthera oficiálně přijato a je základem pro kodifikaci spisovného německého jazyka.^{41 42 43}

2.1.5. William Tyndale

Další významnou osobou v historii překladu sakrálních textů v 16. století byl William Tyndale, který se narodil roku 1494. Absolvoval studium v Cambridge a byl velice nadaným lingvistou a překladatelem, který ovládal pět jazyků. Ztotožňoval se s Martinem Lutherem ve vnímání Božího slova. V tomto duchu vypracoval „Pentateuch“ – Pět knih Mojžíšových ve volném překladu. Právě tyto kroky vedly k jeho následnému pronásledování, které vyústilo až v odcestování ze své rodné Anglie. Část svého života poté trávil v Německu, nicméně roku 1536 byl jako kacíř upálen. Historie si ho pamatuje jako autora překladu bible do angličtiny.

V následujícím období a jednotlivých staletí se z pohledu procesu překladatelských činností nic zásadního neměnilo. Soubor mezi doslovným a volným nadále pokračoval a stejně tak jako doba a společnost, tak i předklad samotný se vyvíjel. Prvním překladem bible do českého jazyka je nedochovaná Leskovecko-drážďanská Bible, z období kolem roku 1360, která vycházela z Vulgáty, ta je latinským překladem Bible. Autoři prvního překladu do českého jazyka spíše inklinovali k volnému překladu.^{44 45}

2.2. Překlad textů světského charakteru

Narozdíl od zásad sakrálních textů, respektive historickým souborem mezi překladem volným a překladem doslovným, zde se pohlíží především na literární tradice a dobrý vkus. Už v antice měl překlad své místo ve společnosti. Pochopitelně ne všichni disponovali schopností číst a psát, a tak ti kteří překladatelskou činností prováděli, byli vzdělanci. Mnozí z nich byli spisovatelé, filozofové, básníci či politici. Římané překlad vnímali jako velice podstatnou činnost, díky které se mohla římská společnost a kultura rozvíjet, a proto se překladu věnovali významné osobnosti té doby.

⁴¹ Čerpáno z: <https://luther.cz/zivot/>

⁴² Čerpáno z: <https://luther.cz/dilo/>

⁴³ OSTLER, Nicholas. Říše slova: jazykové dějiny světa. Praha: BB/art, 2007. ISBN 978-80-7381-152-5.

⁴⁴ Čerpáno z: <https://www.christianitytoday.com/history/people/scholarsandscholars/william-tyndale.html>

⁴⁵ MŮGLOVÁ, Daniela. Komunikace, tlumočení, překlad, aneb, Proč spadla Babylonská věž?. Přeložil Vítězslav VILÍMEK. Nitra: Enigma, 2013. ISBN 978-80-8133-025-4.

2.2.1. Antický Řím

Velikánem překladu v antickém Římě byl básník Livius Andronicus, původem Řek, který byl autorem překladu do latiny Homérova díla *Odyssea*. I samotný Marcus Tullius Cicero se zabýval překladem a teoriemi překladu. Svou překladatelskou činnost Demosténových projevů charakterizoval takto „Zachoval jsem jejich obsah i strukturu, jejich, jinak řečeno, tvář, ale při výběru slov jsem se řídil zásadami našeho jazyka.“ Překlad je vnímán obdobím antiky, jako zdokonalování originálního textu do formy cílového jazyka a zpřístupnění textů cizojazyčným adresátům. Právě sám Cicero apeluje na dobové překladatele, aby při své překladatelské činnosti nepostupovali jako tlumočníci, ale spíše jako řečníci. Aby dotyční vnímali výchozí text jako předlohu a toto dílo se pokusili ještě vylepšit. Výstup dle jeho představ měl být parafrází nebo adaptací samotného původního díla, který měl obohatit adresáta v jeho vlastním jazyce.^{46 47}

2.2.2. Pět zásad dobrého překladu

Významným mezníkem v historii překladu byl rok 1540. Francouzský humanista a překladatel Étienne Dolet, který se narodil v roce 1509, zpracoval dílo, ve kterém formuloval tzv. „překladatelské patero“. Dílo „De la manière de bien traduire d'une langue en l'autre“ v překladu „O způsobech dobrého překladu z jednoho jazyka do druhého“, které charakterizovalo a definovalo pět zásad dobrého překladu:

1. Dokonale pochopit smysl a látku překládaného díla.
2. Ovládat oba jazyky překladu.
3. Vyhýbat se doslovnému překladu.
4. Používat srozumitelný jazyk bez množství latinismů a novotvarů.
5. Dbát o dobrý, uhlazený, elegantní a jednotný styl.

Právě tyto definované základy překladu jsou respektovány a užívány i v dnešní době.

Stejně tak jako tomu bylo v případě překladu sakrálních textů, i zde v období renesance byl „volný překlad“ nežádoucím. Sám Dolet, za svoji „troufalost“ využití nedoslovného překladu při překladatelské činnosti, zaplatil životem. Osudným mu byl překlad Sokratova díla

⁴⁶ MÜGLOVÁ, Daniela. *Komunikace, tlumočení, překlad, aneb, Proč spadla Babylonská věž?*. Přeložil Vítězslav VILÍMEK. Nitra: Enigma, 2013. ISBN 978-80-8133-025-4.

⁴⁷ OSTLER, Nicholas. *Říše slova: jazykové dějiny světa*. Praha: BB/art, 2007. ISBN 978-80-7381-152-5.

Dialogy. Byl oběšen a následně jeho tělo bylo spáleno na hranici, která byla vystavěna z knih, které za svůj život vydal. Z tohoto momentu pochází jeho výrok v latině „Non dolet ipse Dolet sed pia turba dolet“, jež v překladu znamená „Netrpí jen Dolet, trpí i zbožný dav“.^{48 49}

V následujících staletích dochází k dalšímu vývoji překladu, a především se volný překlad stává běžnějším pojmem. V 18. století vzniká pojem „dobrý vkus“, který obecně definuje podobu literárních děl té doby. Důraz je kladen na adresáta a překlad vystupuje jako dílo původní, respektive normativní překlad. Na přelomu 18. a 19. století s příchodem romantismu se společnost vrací k původním originálům.

2.2.3. Exotizace a Naturalizace

To je spojeno se samotným vývojem národních jazyků, kultur a rostoucím zájmem o historii. Dále se na přelomu 18. a 19. století vyvíjí opozice pojmů doslovnost a volnost. Vznikají pojmy exotizace a naturalizace. Exotizace je pojmem popisujícím proces překladu, kdy se cíleně ponechávají určité slovní spojení a pojmy za účelem zachování co možná největší originality textu. Autor překladu se snaží příjemce posunout blíž kultuře a okolnostem vzniku daného textu. Oproti tomu naturalizace popisuje proces posunu díla blíž samotnému čtenáři, kdy prvky a pojmy cizí kultury jsou nahrazeny těmi domácími. Zásadním způsobem je přetvořen původní text vůči kultuře, zvyklostem nebo odlišnému typu adresátů, tudíž dílo působí jako by pocházelo z dané země a kultury.

V dnešní překladatelské praxi je problematika celého procesu řešena odlišně. V současnosti se překladatel snaží o kompromis mezi originálně výchozím textem a jeho autorským výstupem. Samotní překladatelé se tak dostávají do kontaktu s pojmem „kreolizace“. Ten obecně označuje proces směšování kultur.^{50 51}

Nejvýznamnější představitel exotizačního překladu byl německý překladatel Friedrich Daniel Ernst Schleiermacher. Veřejně se vyjadřuje a vyzdvihuje exotizaci nad protipólem, tedy naturalizací. Argumentuje tím, že složitější čtení konkrétního díla je cenou, jež je třeba zaplatit za přesný překlad, který se drží originality díla. Ve svém spise z roku 1813 se vyjadřuje k dané problematice mezi opozicemi. Název tohoto spisu je v originále „Über der verschiedenen

⁴⁸ DOLET, Étienne. *La manière de bien traduire d'une langue en aultre [digitalizát]* [online]. Gallica [cit. 2016-01-14].

⁴⁹ MÜGLOVÁ, Daniela. Komunikace, tlumočení, překlad, aneb, Proč spadla Babylonská věž?. Přeložil Vítězslav VILÍMEK. Nitra: Enigma, 2013. ISBN 978-80-8133-025-4.

⁵⁰ VICKERY, B. C. *Scientific communication in history*. Lanham: Scarecrow Press, 2000. ISBN 0-8108-3598-3.

⁵¹ MÜGLOVÁ, Daniela. Komunikace, tlumočení, překlad, aneb, Proč spadla Babylonská věž?. Přeložil Vítězslav VILÍMEK. Nitra: Enigma, 2013. ISBN 978-80-8133-025-4.

Methoden des Uebersetzens“ a právě odtud pochází formální demonstrace jeho postoje k protipólu exotizace, prostřednictvím následujícího výroku, a tedy „Co zbývá dodat, když překladatel řekne čtenáři: tady ti přináším knihu, jako by ji byl napsal sám autor, kdyby ovládal němčinu. A čtenář mu odpoví: jsem ti právě tak zavázán, jako kdybys mi přinesl portrét muže, abys mi ukázal, jak by vypadal, kdyby ho jeho matka měla s jiným mužem.“⁵² Stejně tak jako jsou dvě strany pólu, tak jsou i dva úhly pohledu na tuto oblast. Rozdíl mezi formou výchozího textu a cílového textu je přirozenou skutečností. Míra vázanosti na výchozí text se odvíjí od funkce cílového textu. Rozdíl a napětí mezi protipóly tu bylo, je a pochopitelně vždy bude.⁵³

3. Moderní historie tlumočení a překladu

3.1. Vznik Translatologie

V 70. letech 20. století vzniká nový vědní obor, komplexně zabývající se překladatelskou činností. Je jím obor translatologie. Ruku v ruce šla doba společně s vývojem společnosti, a tak tomu bylo i s překladatelskou činností, která je zkoumána a rozvíjena právě translatologií. V druhé polovině 20. století se na základě celosvětového dění zvýšil mezinárodní kontakt a úměrně s ním rostl i zájem o translační činnost. Tato skutečnost se kladně projevila na přípravě a zejména na vysokoškolské přípravě překladatelů a tlumočnicků. A také na míře povědomí ve společnosti o překladatelském a tlumočnickém povolání, což podpořilo vznik národních a nadnárodních tlumočnických a překladatelských organizací.^{54 55 56}

3.2. Studium translační činnosti a návaznost

Nejstarší tlumočnická škola vzniká v roce 1941 a je jí tzv. „ETI“. Je součástí univerzity v Ženevě a od roku 2011 nese tato instituce název fakulta překladu a tlumočení. Další tlumočnicko-překladatelská škola vznikla v roce 1953 v Paříži, která roku 1957 prošla transformací na Vysokou školu tlumočnicků a překladatelů, tzv. „ESIT“. Ve šlépějích těchto specializovaných institucí pokračovala i Univerzita Karla Marxe v Lipsku, která od roku 1956

⁵² ALBRECHT, J. Übersetzung und Linguistik. Tübingen: Günter Narr, 2005. ISBN 3-8233-6075-2.

⁵³ MÜGLOVÁ, Daniela. Komunikace, tlumočení, překlad, aneb, Proč spadla Babylonská věž?. Přeložil Vítězslav VILÍMEK. Nitra: Enigma, 2013. ISBN 978-80-8133-025-4.

⁵⁴ ČEŇKOVÁ, Ivana. Teorie a didaktika tlumočení. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2001. ISBN 80-85899-62-0.

⁵⁵ MÜGLOVÁ, Daniela. Komunikace, tlumočení, překlad, aneb, Proč spadla Babylonská věž?. Přeložil Vítězslav VILÍMEK. Nitra: Enigma, 2013. ISBN 978-80-8133-025-4.

⁵⁶ ČEŇKOVÁ, Ivana, Jiřina HOLKUPOVÁ, Dita ŠTĚPÁNKOVÁ, Kateřina VÁVROVÁ a Libor NENUTIL. Česká společnost 21. století se nedomluví s cizinci: co na to říkají komunitní tlumočníci?. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2019. ISBN 978-80-7308-936-8.

začala se studijním oborem se zaměřením na tlumočnickou a překladatelskou činnost. V těchto letech se začala studiem překladatelské a tlumočnické činnosti zabývat i Moskevská státní jazyková univerzita.⁵⁷

U nás v České republice, respektive té doby Československu se roku 1963 otevírá na univerzitě 17. listopadu první čtyřletý studijní obor s překladatelskou a tlumočnickou specializací. V roce 1970 bylo otevřeno zastoupení v Bratislavě. Vlivem politické situace v zemi však dochází k zániku univerzity a od roku 1974 spadá tento studijní obor pod katedru překladatelství a tlumočnictví na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. V Bratislavě studium přechází pod křídla Univerzity J.A. Komenského. Tato doba sebou nesla řadu komplikací, které ovlivnily samotný vývoj translologie.⁵⁸

Zásadním faktem byl nedostatek relevantních zdrojů. Především nemožnost využití výměny poznatků mezi východem a západem. Platilo zde jedním slovem informační embargo. Na základě politických vztahů naštěstí měla ČSSR možnost komunikace s Moskevským a Lipským translologickým pracovištěm. Zdroj informací a publikací z nich plynoucí se stal nástrojem nejen pro vyučování, ale i samotnou praxi tlumočení a překladu. Výměna informací a zkušeností znamenala přínos z vícero hledisek. Především samotné členství sebou neslo mnoho výhod. Prostřednictvím pravidelně vydávaných věstníků, respektive „bulletinů“, dochází ke zvyšování informovanosti tlumočnicků a překladatelů na základě aktuálního dění a ve vztahu ke skutečným, které ovlivňovaly tento obor.

Mezi nejznámější pravidelně vydávané časopisy daného zaměření patří *Interpreting*, *The Interpreter's Newsletter* nebo *Mitteilungsblatt für Dolmetscher und Übersetzer*. U nás v České republice je v současnosti pravidelně vydávaný bulletin časopis *Soudní tlumočnick*.⁵⁹

Sdílené členství v jednotlivých společenstvích poskytuje přínos i v samotném oborovém uplatnění svých členů. K tomu se mnohdy pojí i lepší možnosti vzdělávání se. Díky sdílení členství se jednotliví tlumočníci a překladatelé mají možnost orientovat i v informacích o situaci na pracovním trhu. Členství sebou nese i potřebná kritéria, jež členové jednotlivých organizací musí splňovat. Výsledkem je garance kvality jimi poskytovaných služeb.

⁵⁷ ČEŇKOVÁ, Ivana. *Teorie a didaktika tlumočení*. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2001. ISBN 80-85899-62-0.

⁵⁸ SLOUKOVÁ, Gizela. *Úvod do teorie tlumočení*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984.

⁵⁹ MÜGLOVÁ, Daniela. *Komunikace, tlumočení, překlad, aneb, Proč spadla Babylonská věž?*. Přeložil Vítězslav VILÍMEK. Nitra: Enigma, 2013. ISBN 978-80-8133-025-4.

Nejznámější celosvětová asociace konferenčních tlumočnicků pochází z roku 1953 a od roku 1969 sídlí v Ženevě. Jedná se o asociaci AIIC. Tato organizace má přes 300 členů z více než 100 zemí. Mezinárodní tlumočnická sdružení jsou běžně zastřešována národními tlumočnickými a překladatelskými svazy, které se začaly formovat počínaje 60. lety minulého století.^{60 61}

3.3. Konec 20. století

Koncem 20. století se překladatelská a tlumočnická praxe stává velice žádanou službou a žhavým zbožím. V době, kdy se Česko a Slovensko plně otevřeno okolnímu světu a začaly se zde tvarovat nadnárodní podnikatelské zájmy. Stejně tak když k nám do srdce Evropy začaly proudit davy turistů a jiné další skutečnosti byly zapříčiněny politickou změnou v zemi. Na tlumočnickou a překladatelskou praxi se tento vývoj promítl i v negativním světle. Vysoká poptávka po službách, oproti tomu nízká nabídka. Konkurenční prostředí na trhu se v té době teprve začíná formovat. To v praxi znamenalo, že tlumočnická a překladatelská činnost byla vykonávána vedle těch kompetentních a kvalifikovaných osob i osobami, které neměly dostatečné vzdělání a v některých případech ani základní jazykovou znalost. Jsou známy případy, kdy “průvodcovské” tlumočnické služby vykonávali osoby, které plnily svou povahou funkci spíše turistické společnosti a doprovodu. Situaci té doby vystihuje W. Wills, který řekl, že “Za překladatele se považuje každý, kdo alespoň jednou držel v ruce slovník.”⁶² Motivací samotných vykonavatelů a poskytovatelů těchto služeb bylo především finanční ohodnocení.

Trh začíná pociťovat konkurenční prostředí až v druhé polovině 90. let 20. století, kdy se filtruje kvalita od kvantity. Tlumočnické a překladatelské agentury, které neměly dostatečně kvalitní zázemí a odbornou kvalifikovanost přestávají být na trhu konkurenceschopné a zanikají. Společnosti, které na trhu setrvaly se zaměřily na zvyšování kvality poskytovaných služeb. Vzájemně k tomu tak dochází i na straně objednavatelů, kteří si uvědomují, že využívání nekvalitních služeb na úkor ceny je z dlouhodobého hlediska nevýhodné a obrátí se vůči nim samotným. V oboru se začíná dbát na nabyté jméno poskytovatele a reputaci.⁶³

⁶⁰ Čerpáno z: <https://aiic.org/site/world/about/aiicatalogance>

⁶¹ Čerpáno z: <https://aiic.org/site/world/about/history>

⁶² WILLS, W. Übersetzen und Dolmetschen im 20. Jahrhundert. I. Die Zeit von 1945 – 1990. In *Lebende Sprachen*, 63, 1998, Heft 4

⁶³ MÜGLOVÁ, Daniela. *Komunikace, tlumočení, překlad, aneb, Proč spadla Babylonská věž?*. Přeložil Vítězslav VILÍMEK. Nitra: Enigma, 2013. ISBN 978-80-8133-025-4.

Za profesionalizací služeb stojí i vznik profesních sdružení, jako např. Jednota tlumočnicků a překladatelů, která vznikla v roce 1990. Ta je od roku 1993 členem organizace FIT. Jednota tlumočnicků a překladatelů vydává časopis ToP, který slouží jako informační zdroj plynoucí z teorie a praxe v oboru překladatelství a tlumočnictví. Další subjekt ve světě profesních sdružení se objevil v roce 1990, a je jím Asociace konferenčních tlumočnicků, známá pod zkratkou ASKOT. V neposlední řadě je třeba vyzdvihnout i existenci Komory soudních tlumočnicků České republiky (KST ČR).^{64 65}

Zájem o překladatelskou a tlumočnickou činnost reflektuje i zvýšený zájem o studium cizích jazyků a navazující studium přímo překladatelství a tlumočnictví. Obor translologie je vyučován na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Nově se však tento obor objevuje i ve studijních programech na dalších vysokých školách, jako je Masarykova univerzita v Brně, Univerzita Palackého v Olomouci nebo na Univerzitě Komenského v Bratislavě. To potvrzuje skutečnost, že tento vědní obor zažívá významný vzestup.^{66 67 68 69}

4. Tlumočení nebo překlad

4.1. Antika

Historie ani společnost se od samého začátku nezabývaly nijak zásadně rozdílem mezi tlumočením a překladem. Antika vnímala činnost tlumočnicka a překladatele jako obor nerozdílný. V tehdejších dobách byla ve společnosti užívána pouze ústní forma komunikace a s opodstatněním k jejich vývojové úrovni je to pochopitelné. Jak plynul čas, i společnost procházela různou řadou vývojů a jedním, tím zásadním, byl vznik písma. Najednou mezi-jazykoví zprostředkovatelé mají k dispozici trvalou a stálou podobu textu. Dosud byla forma textu, nebo jimi tlumočené zprávy, v podobě dočasné a nestálé, nikde nezaznamenané.

4.2. Středověk

V období středověku je už rozdíl mezi tlumočením a překladem vnímán, nicméně pouze po té výstupové stránce a nijak se touto problematikou společnost nezabývá. Průběh a podoba

⁶⁴ ČEŇKOVÁ, Ivana. Teorie a didaktika tlumočení. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2001. ISBN 80-85899-62-0.

⁶⁵ MÜGLOVÁ, Daniela. Komunikace, tlumočení, překlad, aneb, Proč spadla Babylonská věž?. Přeložil Vítězslav VILÍMEK. Nitra: Enigma, 2013. ISBN 978-80-8133-025-4.

⁶⁶ Čerpáno z: <https://utrl.ff.cuni.cz/cs/uchazec/bakalarske-studium/mezikulturni-komunikace-preklad-a-tlumoceni/>

⁶⁷ Čerpáno z: <https://www.phil.muni.cz/pro-uchazece/bakalarske-studium>

⁶⁸ Čerpáno z: <https://www.ff.upol.cz/uchazecum/studijni-programy/>

⁶⁹ Čerpáno z: <https://fphil.uniba.sk/studium/>

vývoje v následujících dobách napověděly, že je i zde třeba se zaměřit na jednotlivé procesy a překlad je v písemné podobě vnímán jako formální, uhlazený a vážný výstup autora. Oproti tomu ústní podoba je chápána jako spíše neformální podoba komunikace. Je třeba brát v potaz i skutečnost, že vnímání forem komunikace je odlišné v jednotlivých kulturách na základě jejich původu, dějin a zvyků.

4.3. Pohled 20. století

V druhé polovině 20. století vzniká vědní obor translatologie, který do tohoto sektoru vnesl řád. Jako vědní disciplína o překladu a tlumočení se zaměřila na jednotlivé stránky procesů a tímto počinem začíná velká jízda za objevením všech oblastí translatologické činnosti. Obor se zabývá procesem převodu textu, nebo řeči, z jednoho jazyka do druhého. Začíná zkoumat sémiotiku, syntaktiku, jazykovou polysémii, jazykovou ekvivalenci, kulturní jazykové zvyky a mnohé další stránky.

Translatologie pohlíží na rozdíl mezi tlumočením a překladem několika hledisky a způsoby. Hlediskem vnějších podmínek způsobu a přípravy realizace, také na základě procesních a psycholingvistických podmínek, v neposlední řadě dle psychologických a osobnostních charakteristik, a i pracovní podmínky jsou zohledněny za účelem rozdělení jednotlivých subsystémů. Avšak jako primární nástroj pro určení jedné nebo druhé formy nám poslouží dva signifikantní znaky. První nalezneme u tlumočení. Zde se jedná především o sluchovou formu překládaného textu. Text je nepísemný, vyslovený pouze jednou a jeho znění je nenávratné. Jedná se o ústní podobu vstupu i výstupu. Naopak u překladu překladatel využívá především svého zrakového smyslu, protože text je v písemné podobě, stálý, tak aby se k němu mohl opakovaně vracet. Takto lze charakterizovat základní mezník rozdílu mezi tlumočením a překladem.^{70 71}

5. Tlumočení a jeho formy

Tlumočení je pojem popisující proces převedení určitého textu z jednoho jazyka, do jazyka druhého. Můžeme ho též chápat i jako výměnu informace mezi odesílatelem a příjemcem. Tlumočník stojí v ideálním případě mezi oběma stranami a je cizojazyčným zprostředkovatelem komunikace. Jeho role je proměnlivá, v závislosti na konkrétní fázi

⁷⁰ SLOUKOVÁ, Gizela. Úvod do teorie tlumočení. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984.

⁷¹ MÜGLOVÁ, Daniela. Komunikace, tlumočení, překlad, aneb, Proč spadla Babylonská věž?. Přeložil Vítězslav VILÍMEK. Nitra: Enigma, 2013. ISBN 978-80-8133-025-4.

tlumočnického procesu. V jeden moment je adresátem původního textu a o chvíli později zase odesílatelem přeloženého sdělení právě v přeloženém znění. Přesná podoba jednotlivých subjektů v procesu komunikace se liší na základě počtu cizích jazyků, do kterých je třeba původní text tlumočit. Stejně tak je jeho podoba odlišná v moment, kdy se jedná o dialog mezi vícero adresáty. Způsoby a formy tlumočnické činnosti se rozvíjely dle profesních požadavků a poptávky na trhu. Pokud budeme k tlumočení přistupovat klasickou metodou, známe dvě základní formy, a tedy konsekutivní tlumočení a simultánní tlumočení. Můžeme se setkat i s pojmem semi-konsekutivní tlumočení, ale v tomto případě se jedná pouze o průnik obou základních forem.^{72 73}

5.1. Konsekutivní tlumočení

Tato forma tlumočení je nejstarší formou a způsobem, kterým byla a je realizována tlumočnická činnost. Konsekutivní tlumočení je často označováno jako face-to-face tlumočení, což výstižně popisuje základní podobu celého procesu. Řečník sdělí informaci, tu tlumočnick převeze do jazyku protistrany a v té podobě ji adresátovi předá.

Tlumočení konsekutivní formou může mít mnoho podob a způsobů při samotné realizaci. Stejně tak jako tlumočnick musí respektovat jistá pravidla, tak i řečník, či adresát by měl ctít stranu samotného tlumočnicka. Jedno z pravidel konsekutivního tlumočení stanovuje rozmezí doby, v jakém intervalu tlumočnick tlumočí část řečnickova textu. V dnešní době je standardní dobou autorovi řeči 3–5 minut. Za maximální délku se považuje 15 minut. Důvod je logický. S přihlédnutím ke skutečnosti, že běžná lidská paměť má kapacitu na nepřetržitý příjem informací v délce zhruba 10 minut. V zájmu autenticity řečnickova projevu, chcete-li kvality tlumočnickem odvedené práce, je třeba délku řeči při projevu zohlednit. Konsekutivní tlumočení můžeme dále dělit na tlumočení s notací a tlumočení bez notace. Notací se rozumí tlumočnický zápis, nesoucí specifické záznamy tlumočnicka. Tlumočnický proces má kostru, která má následující podobu, tj. recepce, převod a reprodukce.⁷⁴

⁷² SLOUKOVÁ, Gizela. Úvod do teorie tlumočení. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984.

⁷³ MÜGLOVÁ, Daniela. Komunikace, tlumočení, překlad, aneb, Proč spadla Babylonská věž?. Přeložil Vítězslav VILÍMEK. Nitra: Enigma, 2013. ISBN 978-80-8133-025-4.

⁷⁴ MÜGLOVÁ, Daniela. Komunikace, tlumočení, překlad, aneb, Proč spadla Babylonská věž?. Přeložil Vítězslav VILÍMEK. Nitra: Enigma, 2013. ISBN 978-80-8133-025-4.

5.2.1 Tlumočení bez notace

Tlumočení bez notace je původní formou tlumočení. Lze ho dále rozdělit na tlumočení unilaterální a bilaterální. Unilaterální znamená, že tlumočení probíhá pouze jedním směrem, jedná se tedy o řečníkův monolog. Tato technika se využívá při událostech s nižším počtem účastníků, běžně zejména při tzv. „doprovodném tlumočení“. Nadstavbou zohledňující větší počet adresátů hovořících odlišnými jazyky je tlumočení multilaterální. Zde v praxi činnost vykonává větší počet tlumočnicků, v závislosti na množství cizích jazyků. Opakem unilaterálního tlumočení je právě tlumočení bilaterální. Jedná se o formu aplikovanou při dialogu, a tedy se už z principu liší.⁷⁵

5.1.2. Tlumočení s notací

Konsekutivní tlumočení s notací je považováno za vyšší a náročnější formu tlumočnické činnosti. Zdůvodní nám to skutečnost technické změny v kostře tlumočnického procesu, kdy převod se rozvětňuje na fázi zakódování notace a její následné dekodování. Tato forma se uplatňuje v případech, kdy je třeba, v ideálním případě, přesnost a autentičnost překladu. V pasážích o historii oboru je pamatováno na Eugena Dollmanna, který si pomáhal během tlumočnických procesů tak, že si zapisoval klíčová slova na část oděvu. Lze to považovat za jistou formu notace a její prapůvod mohl vypadat i takto.^{76 77}

Notaci, jež je nazývána též jako tlumočnický zápis, je nutno rozlišit od jiných forem stručných zápisů, poznámek apod. Notace tlumočnickům slouží jako nástroj k zaznamenávání těch nejzásadnějších bodů řečníkova projevu. Je to pomůcka pro obnovení záznamů uložených v krátkodobé paměti. Mimo technický význam může být i nástrojem psychologickým, a to tak, že projev tlumočnicka je sebevědomější, když ví, že má k dispozici podporu. Pro tlumočnický zápis platí profesně známé zásady, určující podobu a strukturu samotného zápisu. Notace má být přehledná, stručná, strukturovaná a také snadno dešifrovatelná.

Vědní obor translologie, ve spojení s tlumočnickou praxí a obecně ve světle oborového vývoje, stanovila prostředky, které tlumočníci využívají právě při vytváření tlumočnických zápisů. Jde o smyslovou zkratku, slovní zkratku, abreviaturu, notační znaky, akcentační znaky a neméně často využívané symboly. Po zhotovení se v tlumočnickém zápise

⁷⁵ SLOUKOVÁ, Gizela. Úvod do teorie tlumočení. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984.

⁷⁶ MÜGLOVÁ, Daniela. Komunikace, tlumočení, překlad, aneb, Proč spadla Babylonská věž?. Přeložil Vítězslav VILÍMEK. Nitra: Enigma, 2013. ISBN 978-80-8133-025-4.

⁷⁷ DÖRTE, A. Konsekutivdolmetschen und Notation. Frankfurt am main: Lang, 2002. ISBN 3-631-39856-5.

je schopna obecně vyznat kompetentní a pravidel notačního zápisu znalá osoba, avšak přesnou podobu a význam zná ve většině případů pouze sám autor notace. Jde totiž o ryze subjektivní záležitost. Každý tlumočnický pracuje s informacemi jinak, a i jeho mozek funguje na individuální a odlišné bázi. Notace je mnohdy označována pojmem externí paměť.⁷⁸

5.1.3. Jiné způsoby konsekutivního tlumočení

Dalším druhem konsekutivního tlumočení je souvislé konsekutivní tlumočení, které jsme už částečně otevřeli na začátku této kapitoly. Jde o takové tlumočení, které je realizováno v návaznosti na nepřerušovaný projev řečníka, hovořícího souvisle delší časový úsek. Obecně se jako maximální doba projevu označuje 15 minut.

Také tzv. „referující konsekutivní tlumočení“ má v praxi své opodstatnění. Jde o tlumočnickou činnost, jejíž výstupem je výtah nejdůležitějších informací projevu.

Zcela původně využívaným způsobem tlumočení bylo transkódování. Tento pojem označuje tlumočení věty po větě, které bylo využíváno v první polovině 20. století. Jedná se však o jeden z nejdůvěryhodnějších druhů tlumočení.

Faktem u konsekutivního tlumočení je vlastní časová náročnost, a to v takové míře, že mnohdy se doba projevu zdvojnásobuje. Řečník hovoří v určité délce a následně jeho řeč překládá tlumočnický, který řeč tlumočí do cizího jazyka zhruba stejně dlouhou dobu. Můžou být momenty, kdy tento čas „navíc“ je pro řečníka žádoucí, nicméně obecně vzato tento způsob tlumočení je nahrazen právě způsobem druhým, simultánním tlumočením. Důvodem je časová náročnost. I v dnešní době však dochází k opačné situaci, kdy naopak simultánní tlumočení, je nahrazeno tím konsekutivním. Důvodem může být přílišná nákladnost simultánního tlumočení, technické důvody zařízení nebo přesprávná hlasitost šušotáže.^{79 80 81}

⁷⁸ MÜGLOVÁ, Daniela. Komunikace, tlumočení, překlad, aneb, Proč spadla Babylonská věž?. Přeložil Vítězslav VILÍMEK. Nitra: Enigma, 2013. ISBN 978-80-8133-025-4.

⁷⁹ ČEŇKOVÁ, Ivana. Teorie a didaktika tlumočení. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2001. ISBN 80-85899-62-0.

⁸⁰ MÜGLOVÁ, Daniela. Komunikace, tlumočení, překlad, aneb, Proč spadla Babylonská věž?. Přeložil Vítězslav VILÍMEK.

⁸¹ SLOUKOVÁ, Gizela. Úvod do teorie tlumočení. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984.

5.2. Simultánní tlumočení

Druhou základní formou je simultánní tlumočení. Tato forma je v teoretické rovině tlumočením, které technicky spojuje recepční a produkční fázi tlumočnické činnosti v nejvyšším stupni. Jedná se tedy o velice náročnou disciplínu, ve které je především nutné, aby tlumočník byl schopen reagovat neprodleně, neboť zde dochází k tlumočení takřka současně. Pojmem fázový posun se rozumí časový odstup, kdy tlumočník přetlumočí řečníkem právě vyřčený text. V praxi se tento posun pohybuje mezi 2 až 10 vteřinami. Tato veličina je v praxi zcela individuálním údajem, neboť se odvíjí od preferencí každého tlumočníka. Někteří preferují kratší a jiní naopak delší časový úsek nebo prodlevu mezi řečníkem a jejich tlumočnickým výstupem. V oboru platí, že pravý profesionál je schopen tento čas zkracovat nebo prodlužovat na základě složitosti textu, jednotlivých specifík daného jazyka nebo jeho samotných individuálních okolností výstupu. Simultánní tlumočení je specifické také tím, že k realizaci činnosti jsou využívána i speciální technická zařízení.⁸²

5.2.1. S technickým zařízením

Kabinové tlumočení je považováno za základní druh simultánního tlumočení. Tlumočnická činnost probíhá uvnitř kabiny, kde sedí jeden nebo vícero tlumočnicků. Počet je určen specifikací událostí a tlumočníci si navzájem mohou mlčky pomáhat. Tlumočník skrze sluchátka slyší řečníka, jeho řeč převede do cizího jazyka a výstupem je přetlumočený text, který obdrží adresáti do svých sluchátek, skrze tlumočnickův mikrofon, ve svém cílovém jazyce. Toto tlumočení probíhá ve speciálních technických kabinách, o velikosti zhruba dva na dva metry, které mohou být jak přenosné, tak nepřenosné. Některé sály a konferenční místnosti jsou s nimi vybaveny trvale.⁸³

Odlíšnou formou simultánního tlumočení je kabinový simultánní překlad. Je to překladatelská činnost, kdy tlumočník obdrží od řečníka výchozí text v původním znění a které v průběhu řečnickova vystoupení tlumočí. Důležité je, aby neustále vnímal i aktuální dění na místě, neboť řečník může kdykoli od výchozího textu odbočit. Je třeba dbát neustálé pozornosti, protože řečník může mírně odbočit v některé z pasáží textu, ale také celé znění

⁸² MÜGLOVÁ, Daniela. Komunikace, tlumočení, překlad, aneb, Proč spadla Babylonská věž?. Přeložil Vítězslav VILÍMEK. Nitra: Enigma, 2013. ISBN 978-80-8133-025-4.

⁸³ SLOUKOVÁ, Gizela. Úvod do teorie tlumočení. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984.

v průběhu řeči pozměnit. I toto tlumočení probíhá v technických kabinách simultánního tlumočení.⁸⁴

5.2.2. Bez technického zařízení

Oproti tomu i klasická podoba simultánního tlumočení bez technického zařízení je v tlumočnickém oboru běžnou. Známe ji v podobě šušotáže a tlumočení z listu. Jako šušotáž je označována činnost tlumočnicka, který autorův projev fyzicky, formou šepotu napřímo tlumočí adresátovi. Slangově je tato technika označována jako tlumočení do ucha. Šušotáž je nestraší formou simultánního tlumočení a je využívána, když není modernější forma z technických nebo finančních důvodů realizovatelná. Druhou jmenovanou formou je tlumočení z listu. Tato činnost je spíše označována jako simultánní překlad, neboť tlumočnick obdrží text v původním jazyce a jeho úkolem je text přečíst a přetlumočit v jazyce cílovém. Toto je jeden z příkladů potvrzující, že translační techniky tlumočení a překlad se v praxi prolínají.⁸⁵

5.2.3. Tlumočení přímé a tlumočení s pilotáží

Na simultánní tlumočení lze nahlížet ještě z organizačního hlediska. Tím se rozumí, zda je tlumočnickova činnost a jeho výstup realizován s nebo bez zprostředkovacího jazyka. V prvním případě se jedná o tlumočení přímé a v druhém případě o tlumočení pilotní.

U přímého tlumočení máme možnost formálně demonstrovat i oborovou praxi, protože přímým tlumočením se rozumí činnost tlumočnicka, který sedí v kabině a řečníkův text z výchozího jazyka tlumočí napřímo do jazyka adresátů. V obecné rovině se dá říct, že podle toho, jaký je počet adresátů a počet překládaných jazyků, tak je i stanoven počet překladatelských kabin.

Pilotní tlumočení je taková činnost, kdy celý tlumočnický proces je realizován za pomoci zprostředkujícího jazyka. Figuruje zde jak tlumočnicki ve standardní podobě, tak ale i tzv. „pilot“, tedy pilotní tlumočnick. Tato technika se využívá v případech, kdy řečník mluví jiným, než jedním ze světových jazyků a úkolem pilota je právě tento jazyk převést do jednoho ze světových jazyků. Jeho výstup jde do kabin jednotlivých jazykových tlumočnicků

⁸⁴ MÜGLOVÁ, Daniela. Komunikace, tlumočení, překlad, aneb, Proč spadla Babylonská věž?. Přeložil Vítězslav VILÍMEK. Nitra: Enigma, 2013. ISBN 978-80-8133-025-4.

⁸⁵ MÜGLOVÁ, Daniela. Komunikace, tlumočení, překlad, aneb, Proč spadla Babylonská věž?. Přeložil Vítězslav VILÍMEK. Nitra: Enigma, 2013. ISBN 978-80-8133-025-4.

a následně až k adresátovi zprávy. Pro pilotní tlumočení je tedy zásadní rozvětvení tlumočnického procesu a skutečnost „mezikroku“, ve formě činnosti pilotního tlumočnicka.⁸⁶

6. Překlad

6.1. Moderní vývoj

Nejen tlumočnictví, ale i samotný překlad si historicky prošel určitým vývojem. Jak je nám z historie známo, překlad se na potýkal se soubojem mezi pojetím doslovného a volného překladu. Dějiny byly svědky toho, kdy první psané záznamy neznaly jiný přístup, než právě ten doslovný, jež aplikoval daný jazykový zprostředkovatel. Důvody byly zcela pochopitelné. Musíme zohlednit skutečnost, že v té době byl překlad ve faktickém zárodku a překladatel realizoval svou činnost, tak jak mu obor dovoľoval a jak ho znal. Psané záznamy, jeho formy a podoba se vyvíjely společně s písmem jako takovým. Vývojem prošel i materiál na který se různé texty a zprávy zaznamenávaly. Z dob kamene a hlíny, přes papyrus a pergamon se dostáváme k protipólu doslovného překladu, překladu volnému. Doboví překladatelé, kteří na základě jejich vlastní preference a uvážení, použili při překladu různých textů formu volného překladu, za tento počin mnohdy platili i životem. Církev považovala tuto formu jako neakceptovatelnou a překladatele, kteří měli jiný názor označovala za kacíře. Počátkem 19. století obor zaznamenal vznik dalších pojmů, jež rozšiřují obzory tlumočnicků a jsou v praxi aplikovány. Jedná se o exotizaci, jejíž cílem bylo adresáta, chcete-li čtenáře, dostat co nejbliže ke kultuře autora díla. Opakem je naturalizace, která se snažila dílo přetransformovat do podoby srozumitelné danou kulturou čtenáře.⁸⁷

Od 70. let 20. století, kdy se translátologie zabývá překladem, s též pokusila v oboru stanovit a definovat vlastnosti výchozího textu, které musí být zachovány i v cílovém textu. A zavádí pojmy invariant, ekvivalence a adekvátnost. Invariant je pojem, který definuje cíl výchozího textu. Vyzdvihuje nutnost ponechání hlavní funkce daného textu, protože i přes skutečnost, že text může mít vícero funkcí, vždy je tam nějaká hlavní a tu je třeba ponechat. Jazykový styl je druhem textu. Dle těchto zásad můžeme rozpoznat autory textů, velikány literatury, a to díky jejich stylu práce. Ekvivalence je zásada použití výrazových prostředků. Jde o zásadu rovnocennosti použitých výrazů, které v odlišných jazycích mají stejný význam. A konečně adekvátnost, která v praxi znamená, že překladatel použil přiměřené jazykové

⁸⁶ SLOUKOVÁ, Gizela. Úvod do teorie tlumočení. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984.

⁸⁷ LOHISSE, Jean. Komunikační systémy: socioantropologický pohled. V Praze: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0301-2.

prostředky tak, aby se výstup v jiném jazyce shodoval s tím, co autor realizoval v jazyce původním.⁸⁸

6.2. Moderní a historické pojetí

Na konci 80. let vzniká tzv. „teorie skoposu“, která se stává zásadním nástrojem využívaným překladateli. Název této moderní teorie pochází od řeckého slova skopos, které znamená cíl nebo význam. U této teorie platí, že překlad má určitý záměr a určitého adresáta. Výchozí text je vnímán jako zdroj informací, které překladatel zprostředkuje v podobě a formě obvyklé pro daný jazyk a kulturu. V závislosti nejen na obsahu díla, ale i samotného záměru, jakým způsobem a co má způsobit ve vztahu k adresátovi.⁸⁹

Tradiční retrospektivní translatické teorie vnímají poslání a význam textu jako neměnný a autorem jasně stanovený. Podle moderních prospektivních teorií, zaměřujících se na čtenáře, se funkce a význam textu naopak vytváří až dodatečně, a to podle zamýšleného výstupu a cíle.⁹⁰

Na teorii skopos navazuje práce německé translatické Christiane Nord, které se podařilo vytvořit formu, dle které je od té doby jasně stanoveno pomezí mezi retrospektivními teoriemi a prospektivními teoriemi. Definovala dva typy překladu. Prvním je dokumentární překlad, kde je funkce u výchozího a cílového textu neměnná. Druhým je instrumentální překlad, zde naopak platí, že funkce obou podob překladu se může lišit.⁹¹

Významnou teorií je i tzv. „translační typologie textů“, kterou vytvořila německá translatická Katharina Reiss. Ta vytvořila teorii charakterizující čtyři typy textů, dle které v každém z nich existuje právě jedna hlavní funkce. Tato teorie je velmi praktická a překladatel na jejím základě může rozpoznat s jakým typem textu pracuje a jaký je jeho cíl. Následně překladatel vybraný typ zohlední a použije ke své činnosti specifické prostředky. Teorie stanovuje informativní, expresivní, operativní a apelativní typy textů.⁹²

⁸⁸ MÜGLOVÁ, Daniela. Komunikace, tlumočení, překlad, aneb, Proč spadla Babylonská věž?. Přeložil Vítězslav VILÍMEK. Nitra: Enigma, 2013. ISBN 978-80-8133-025-4.

⁸⁹ REISS, Katharina a Hans J. VERMEER. Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie. Tübingen: Niemeyer, 1984. Linguistische Arbeiten. ISBN 3-484-30147-3.

⁹⁰ MÜGLOVÁ, Daniela. Komunikace, tlumočení, překlad, aneb, Proč spadla Babylonská věž?. Přeložil Vítězslav VILÍMEK. Nitra: Enigma, 2013. ISBN 978-80-8133-025-4.

⁹¹ NORD, Christiane. Textanalyse und Übersetzen: theoretische Grundlagen, Methode und didaktische Anwendung einer übersetzungsrelevanten Textanalyse. 4., überarbeitete Aufl. Tübingen: Julius Groos, 2009. ISBN 978-3-87276-868-1.

⁹² MÜGLOVÁ, Daniela. Komunikace, tlumočení, překlad, aneb, Proč spadla Babylonská věž?. Přeložil Vítězslav VILÍMEK. Nitra: Enigma, 2013. ISBN 978-80-8133-025-4.

Překladačská praxe využívá velkou paletu nástrojů pro realizaci výstupu překladačské činnosti. Svě opodstatnění právě při realizaci hraje i znalost textových žánrů a textových konvencí. Na základě těchto informací může i laik identifikovat určitý typ textu, a to na první pohled. Jako ideální příklad nám poslouží věta „Bylo nebylo za devatero horami a devatero řekami...“ a čtenář ví, že se jedná o pohádku. Textové konvence se projevují jak v makrostruktuře, tak i mikrostruktuře. V makrostruktuře se textové konvence projevují v samotné struktuře, členění a formě textů. V mikrostruktuře dále v lexikologii, gramatice, stylu, frazeologii a interpunkci.^{93 94}

Všechny zmíněné teorie, formy, prostředky a jiné aspekty, které musí překladač zohlednit, jsou nástroji, které využije k realizaci celého překladačského procesu. Většina moderních překladačů vnímá překladačský proces jako soustavu tří celků. Prvním je překladačská analýza, druhým tvorba samotného překladu a třetím je vlastní kontrola textu. Avšak je tu i kvalifikovaná menšina překladačů, kteří vnímají překladačský proces v jiné podobě. To poukazuje na skutečnost, že překladačská činnost je vykonávána samotnými překladači a stejně jako tomu je u tlumočnicků, i překladač je člověk. A v tomto duchu také probíhají jednotlivé podoby překladačské praxe. Každý překladač vykonává překladačskou činnost odlišně a za pomoci odlišných nástrojů. Každý si najde své uplatnění i styl práce, který ho charakterizuje a zároveň je akceptovaný danou oblastí jeho uplatnění.⁹⁵

7. Uplatnění v praxi

7.1. Moderní podoba společnosti ve vztahu k translační činnosti

V předchozích kapitolách byla samotná realizace činnosti jazykových zprostředkovatelů částečně zmíněna, a to především na té úrovni historické praxe. V průběhu dob se stavovské postavení tlumočnicků a překladačů opakovaně měnilo a ke změnám docházelo, i co se vnímání společnosti týče. Obor byl až na výjimečná období vnímán v pozitivním světle a společnost mu přikládala hodnotnou váhu a své místo. Byli doby, kdy jazykoví zprostředkovatelé za svou činnost byli nejen nenáviděni, ale také trestáni smrtí.

⁹³ MÜGLOVÁ, Daniela. Komunikace, tlumočení, překlad, aneb, Proč spadla Babylonská věž?. Přeložil Vítězslav VILÍMEK. Nitra: Enigma, 2013. ISBN 978-80-8133-025-4.

⁹⁴ KADRIČ, M., KEINDL, K., KAISER-COOKE, M. Translatorische Methodik. Basiswissen Translation 1. Wien: Facultas Verlags- und Buchhandels, 2005. ISBN 3-85114-863-0.

⁹⁵ MÜGLOVÁ, Daniela. Komunikace, tlumočení, překlad, aneb, Proč spadla Babylonská věž?. Přeložil Vítězslav VILÍMEK. Nitra: Enigma, 2013. ISBN 978-80-8133-025-4.

Oproti tomu se obor setkal i s časy, ve kterých by se společnost jen těžko mohla dále rozvíjet, nebýt tlumočnické a překladatelské činnosti. Jako se rozvíjely kultury a jazyky jednotlivých zemí, nezbytnou částí tohoto evolučního procesu byla i translátorská činnost, neboť jak jinak by si navzájem kultury a země mohli stanovovat společné cíle, kdyby se nedokázaly dorozumět. Ať už se jedná o ekonomické nebo sociální cíle, základem vždy byla, je a bude komunikace. A proto své místo ve společnosti náleží jazykovým zprostředkovatelům, v dnešním pojetí, tlumočnickům a překladatelům. Částečně jsme již naznačili, jak enormní rozmach zaznamenal celý obor koncem 20. století. Ekonomické, sociální, psychologické a jiné další důvody si historie našla sama. Dnes je činnost tlumočnicků a překladatelů v některých sférách zcela nezbytnou.

7.2. Globalizace a technologický rozvoj

Než rozvedeme jednotlivé žánry uplatnění tlumočnicků a překladatelů v praxi, je třeba si specifikovat aktuální podobu trhu a pokusit se o definice jednotlivých vlivů moderní doby, upravující podobu činností. Na těchto blíže nespecifikovaných a mnoha dalších faktorech stojí moderní podoba translátorské činnosti. Jako tomu je u jakéhokoliv tradičního oboru, i zde může nastat situace, kdy se postavení tlumočnicků a překladatelů změní. Svět se totiž už od prvopočátků dob vydal směrem globalizace. Nálada státní zájmy propojovat se zájmy jiných zemí tu historicky byla vždy. Sice ne vždy na první pohled v rozpoznatelné podobě, ale byla. Dějiny znají všechny krveprolití a války, které se v průběhu dob vedly. Ale abychom se vrátili k tématu tlumočení a překladu, je třeba vnímat globalizaci i po jazykové stránce.⁹⁶

Světové velmoci, ale i menší země v dřívějších dobách ke komunikaci používaly výhradně služby tlumočnicků a překladatelů. A protože vývojem prošla i samotná společnost, kdy se klade důraz na její vzdělanost, mnohdy je v dnešní době komunikace realizována stranami na přímo bez využití služeb jazykových zprostředkovatelů. Samotní aktéři bývají schopni komunikovat v cizím jazyce, na akceptovatelné úrovni, tak aby komunikace splnila účel. Moderní společnost ve většině případů používá k mezinárodní komunikaci napříč kontinenty angličtinu. Vlivem globalizace je tedy dovednost části společnosti mnohdy i plnohodnotně komunikovat v tomto jazyce. Tlumočnická činnost tak zastává funkci spíše prestižního nástroje ke komunikaci.⁹⁷

⁹⁶ LOHISSE, Jean. Komunikační systémy: socioantropologický pohled. V Praze: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0301-2.

⁹⁷ OSTLER, Nicholas. Říše slova: jazykové dějiny světa. Praha: BB/art, 2007. ISBN 978-80-7381-152-5.

Další podstatným faktorem ovlivňující podobu této profese je technologický rozvoj a technologická evoluce napříč odvětvími. V případě translatologické profese měla tato skutečnost na výkon činnosti samotných tlumočnicků a překladatelů významný vliv. Přece jen se zde bavíme nejen o využití technologií ve smyslu rozvoje technik a automatizaci některých procesů. Ale i o technologické evoluci, která proměnila i samotnou podobu výkonu této činnosti. Překladatelská praxe se v dnešní době posunula do bodu, kdy jednotliví překladatelé vykonávají svou činnost na dálku. Možnost práce z domova, z kanceláře nebo jiné pobočky nadnárodní společnosti znamená zásadní posun. Rozumí se tím i možnost zadávání a přijímání zakázek a jejich samotná realizace tzv. „na dálku“. Překladatelé mohou tedy svou činnost realizovat z libovolného koutu světa a stejně tak i zakázky z libovolných koutů světa přijímat. Podoba rozsahu nabídky a poptávky se odvíjí od daného jazyka. Dle teorie francouzského profesora Gouadeca se na základě poptávky po translační činnosti odráží kulturní a jazyková situace jednotlivých zemí.^{98 99}

Vstup mezinárodních korporací na domácí trhy znamenal i rozšíření působnosti těch větších překladatelských firem. Ty v jednotlivých zemích zakládají pobočky a přejímají agendy domácích tlumočnicků. Za použití ekonomicky výhodných praktik zde pak dochází k umělému snižování hodnoty práce domácích překladatelů, protože tyto společnosti mohou výkon překladatelské činnosti předat v procesu dalším firmám z jiných zemí, kde je daná práce realizována za nižší cenu.¹⁰⁰

Jako negativní vliv technologické evoluce lze vnímat pohledem překladatelů nástup strojových a počítačových překladů. Těmito nástroji byla v některých případech nahrazena činnost vykonávaná fyzickými osobami, pro její rychlost a finanční nenáročnost procesu. Hlavní devizou této překladové formy je její dostupnost. Uživatelé stačí standardní připojení k internetové síti a může využít služby online překladače.

⁹⁸ VICKERY, B. C. *Scientific communication in history*. Lanham: Scarecrow Press, 2000. ISBN 0-8108-3598-3.

⁹⁹ MÜGLOVÁ, Daniela. *Komunikace, tlumočení, překlad, aneb, Proč spadla Babylonská věž??.* Přeložil Vítězslav VILÍMEK. Nitra: Enigma, 2013. ISBN 978-80-8133-025-4.

¹⁰⁰ MÜGLOVÁ, Daniela. *Komunikace, tlumočení, překlad, aneb, Proč spadla Babylonská věž??.* Přeložil Vítězslav VILÍMEK. Nitra: Enigma, 2013. ISBN 978-80-8133-025-4.

7.3. Oblasti uplatnění praxe

Z hlediska praktického uplatnění tlumočnicka lze rozdělit druh a specifikaci jeho činnosti do šesti základních oblastí.

7.3.1. Konferenční tlumočení

První oblastí je konferenční tlumočení. Tato oblast uplatnění tlumočnických služeb zastřešuje činnost v podobě simultánního a konsekutivního tlumočení. V části mé práce se jednotlivými formami a způsoby realizace obou technik již zaobírám, a tak zde popíši vývoj a transformaci samotné oblasti, konferenčního tlumočení. Počátek této oblasti lze tradovat od roku 1968. V té době veškerá organizační úloha konferenčního tlumočení v Československu byla vykonávána z Prahy. Nárůst poptávky po tlumočnických službách trh zaznamenal i ze slovenské části státu. Konkrétně pocházely impulsy ze tří oblastí. A) technická oblast ve formě průmyslových výstav, B) kulturní oblast, pod čím se skrývaly nejrůznější události jako byly filmové a hudební festivaly a C) politická oblast, která znamenala návštěvu zahraniční delegace východního bloku. Při těchto událostech probíhalo tlumočení do ruštiny nebo němčiny.¹⁰¹

Od 70. let 20. století přebírá organizaci konferenčního tlumočení Mezinárodní organizace novinářů (MON), která tuto činnost zajišťovala až do revoluce roku 1989. Tato organizace uzavírala s jednotlivými tlumočnickými pracovníky pracovní smlouvu běžně na jeden rok. Tlumočníci té doby z velké části nebyli profesionálové, ve smyslu absolvování specializovaného studia, ale osoby, které se staly kompetentními k výkonu tlumočnické činnosti na základě jejich dlouholetých zkušeností.¹⁰²

Situaci po roce 1989, jak je již zmíněno v předchozí části práce, lze popsat jako souboj kvality s kvantitou. Na trhu je všeobecně vysoká poptávka po tlumočnických službách, ale jejich kvalita je k diskuzi. Kompetentní zaměstnanci organizace MON začínají pracovat samostatně na živnostenský list a někteří zakládají své agentury.

Zásadním mezníkem byl vstup Česka a Slovenska do Evropské unie. Zde dochází k výrazné nutnosti konferenčních tlumočnicků, protože jazyková politika EU přiznává zástupcům jednotlivých členských zemí právo komunikace ve svém jazyce. Tlumočnický servis

¹⁰¹ MÜGLOVÁ, Daniela. Komunikace, tlumočení, překlad, aneb, Proč spadla Babylonská věž?. Přeložil Vítězslav VILÍMEK. Nitra: Enigma, 2013. ISBN 978-80-8133-025-4.

¹⁰² ČEŇKOVÁ, Ivana. Teorie a didaktika tlumočení. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2001. ISBN 80-85899-62-0.

Evropské komise realizoval výběr kompetentních tlumočnicků už v době jednání o vstupu zemí. Je také třeba zmínit, že od roku 2001 na Slovensku a od 2002 i v Čechách probíhá tzv. „projekt dvousemestrální postgraduální přípravy konferenčních tlumočnicků“. V České republice je pod záštitou Karlovy Univerzity v Praze a absolvování tohoto postgraduálního studia je podmínkou pro konferenční tlumočení na půdě EU.¹⁰³

7.3.2. Mediální tlumočení

Druhá oblast je specifickou formou, a to i proto, že pohled tlumočnicka se s pohledem laika na jeho náročnost realizace naprosto rozchází. Je jím mediální tlumočení. Tato oblast je mnohdy považována za tu nejtěžší tlumočnickou činnost. Nejčastěji probíhá formou živých vysílání v médiích. A tak pro ni tlumočníci zpravidla využívají technik simultánního tlumočení. Neobvyklou technikou, avšak technikou, která se během mediálního tlumočení využívá, je šušotáž. A proč je tato disciplína obtížná? Obrazně vzato, proti tlumočnickovi zde působí nemalé množství faktorů. Očekávání diváka na bezchybný projev, samotný počet možných diváků, mnohdy nepříznivé časové podmínky nebo absence tlumočnické kabiny. Psychika tlumočnicka je velmi důležitou součástí jeho práce. Tyto a mnohé další faktory mohou ovlivňovat projev tlumočnicka a musí se s nimi vypořádat. Již běžnou formou jsou v této oblasti i videokonference, či telekonference.¹⁰⁴

7.3.3. Jednací tlumočení

Neméně zajímavou je třetí oblast, kde může tlumočnick své schopnosti uplatnit, a je tu řeč o realizaci jednacího tlumočení. Tato činnost je využívána při diplomatických, politických nebo obchodních jednáních. Tato oblast obsahuje specifický okruh dovedností, které musí tlumočnick ovládat. Pro jednací tlumočení se používá technika konsekutivní. U diplomatických jednání konkrétně tzv. „vysoká konsekutiva“. Postup jednání při diplomatickém styku je řádně stanoven a má určitá specifika. Například, že i pokud oba diplomati ovládají jazyk protějšku, je přítomnost tlumočnicka pravidlem. Tlumočnick může překládat jak recepční, tak i produkční část komunikace. Tlumočení obchodních jednání má též své specifika a zvyklosti. A to především, že se zde využívá tzv. „zrychlená konsekutiva“. Klade se důraz na přesnost

¹⁰³ MÜGLOVÁ, Daniela. Komunikace, tlumočení, překlad, aneb, Proč spadla Babylonská věž?. Přeložil Vítězslav VILÍMEK. Nitra: Enigma, 2013. ISBN 978-80-8133-025-4.

¹⁰⁴ MÜGLOVÁ, Daniela. Komunikace, tlumočení, překlad, aneb, Proč spadla Babylonská věž?. Přeložil Vítězslav VILÍMEK. Nitra: Enigma, 2013. ISBN 978-80-8133-025-4.

především číselných údajů a dat. Obecně je si třeba uvědomit, že zde jde o obchod a je třeba při projevu filtrovat to podstatné, na čem daný obchod stojí.¹⁰⁵

7.3.4. Tlumočení znakové řeči

Další oblastí, svou specifikací vynikající a lišící se od zbylých oblastí je tlumočení znakové řeči. Tento druh tlumočení je samostatný žánr a jeho specifikem je využívání neverbálních výrazových prostředků ke komunikaci. Zvláštností je, že znakový jazyk vznikl dříve, než jazyk mluvený. První zmínky pochází už ze 7. století. Ale skutečností je, že neverbální znaky komunikace vykazoval už pravěk.¹⁰⁶

V pořadí následují dvě oblasti uplatnění tlumočnických služeb, které jsou ve vztahu ke kontextu této práce zásadní a je třeba jejich podobu detailněji přiblížit. Prostor dostane oblast soudního tlumočnictví a oblast komunitního tlumočnictví.

7.3.5. Soudní tlumočení

Soudní tlumočení je samostatný žánr, který je realizován pouze a jen v institucionalizovaném kontextu. Soudní tlumočnický musí být renomovaný specialistou svého oboru, jež získal certifikaci pro výkon tlumočnické činnosti v této oblasti. Za jednu z forem stvrzení získání potřebné certifikace je považováno tzv. „kulaté razítko“. Toto úřední razítko soudního tlumočnicka, chcete-li tlumočnickou pečeť získávají pouze soudní tlumočníci. Objednavatel služeb takového tlumočnicka je sám orgán, pro kterého je přítomnost jazykového zprostředkovatele nezbytnou, neboť jeho prostřednictvím dochází k realizaci komunikace mezi zahraničním účastníkem soudního jednání, a právě státním orgánem. Výjimkou je zastoupení certifikovaného soudního tlumočnicka tlumočnickem necertifikovaným, v situacích, kdy pro daný jazyk není jmenován žádný oficiální soudní tlumočnický. V této oblasti je nezbytné, aby tlumočnický zastával jak funkci jazykového zprostředkovatele, tak i disponoval znalostí cizí kultury, a tedy byl tzv. „interkulturním zprostředkovatelem“, neboť pro plnohodnotnou komunikaci je třeba znát i daný kulturní kontext a pozadí.¹⁰⁷

¹⁰⁵ MÜGLOVÁ, Daniela. Komunikace, tlumočení, překlad, aneb, Proč spadla Babylonská věž?. Přeložil Vítězslav VILÍMEK. Nitra: Enigma, 2013. ISBN 978-80-8133-025-4.

¹⁰⁶ ČERVINKOVÁ HOUŠKOVÁ, Kateřina. Specifika tlumočení pro neslyšící. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, c2008. ISBN 978-80-8715358-1.

¹⁰⁷ MÜGLOVÁ, Daniela. Komunikace, tlumočení, překlad, aneb, Proč spadla Babylonská věž?. Přeložil Vítězslav VILÍMEK. Nitra: Enigma, 2013. ISBN 978-80-8133-025-4.

Soudní tlumočník se ve své praxi v průběhu soudního jednání během přípravy i následně samotné realizace činnosti dostane do kontaktu se širokým spektrem textů a různých textových žánrů. Prvním z nich jsou dokumenty typu „vznesení obvinění a poučení svědka“. Zde najdeme opodstatnění nezbytnosti absolvování doplňkového studia právního minima, jakožto jedné z podmínek pro jmenování do funkce. Dalším žánrem jsou texty argumentační povahy, neboť se jedná o samotnou „řeč státního zástupce a obhájce“. Následně se soudní tlumočník setká i s textovým žánrem, kde je třeba ovládat dialekty, slang cizího jazyku a stejně tak lékařskou terminologii. Jde o „výpovědi obžalovaných, poškozených a svědků“. Lékařská terminologie se zde prolíná na rovině například lékařských zpráv. Jako tomu je u prvního druhu textu, i pro následné „vynesení rozsudku“ je naprosto žádoucí přesnost překladu. Během své praxe se soudní tlumočník setká skutečně s velkým množstvím různorodých materiálů.¹⁰⁸

Součástí jmenování soudních tlumočnicků je složení slibu, kterým uchazeč stvrdí závazek dodržování etického kodexu stanoveného pro soudní tlumočnický, kteří jsou členy KST. Tento etický kodex je formálním shrnutím nejvýznamnějších povinností a práv soudních tlumočnicků, kteří disponují zvýšenou společenskou, morální a právní odpovědností. Soudní tlumočník se totiž podílí na výkonu úředních úkonů a vystavuje veřejné listiny. Svou odpovědnost stvrzuje vlastní tlumočnickou pečeti, razítkem. Samozřejmostí je, že soudní tlumočník, jakožto člen komory soudních tlumočnicků dodržuje nejen tedy platné zákony a nařízení, ale i tento kodex.^{109 110}

Komora soudních tlumočnicků definuje funkci členů takto: „*Soudním tlumočnickem se rozumí tlumočnick/překladatel jmenovaný rozhodnutím příslušného krajského soudu, případně ministrem spravedlnosti, pro určitý jazyk (případně jazyky) a řádně zapsaný v centrálním seznamu tlumočnicků. Zadavatelem se rozumí policejní orgán, státní zástupce, soudce, orgán veřejné moci, notář, advokát, agentura nebo jiná právnická či fyzická osoba.*“¹¹¹

¹⁰⁸ MÜGLOVÁ, Daniela. Komunikace, tlumočení, překlad, aneb, Proč spadla Babylonská věž?. Přeložil Vítězslav VILÍMEK. Nitra: Enigma, 2013. ISBN 978-80-8133-025-4.

¹⁰⁹ Čerpáno z: <https://www.tlumoceni-preklady.cz/o-prekladatelstvi/soudni-prekladatele-tlumocnici/>

¹¹⁰ Čerpáno z: <https://static.kstcr.cz/data/uploaded/1454248398357486/Stanovy%20KST%20CR-27-1-2016.pdf>

¹¹¹ Stanovy Komory soudních tlumočnicků České republiky, z. s., schváleno na XXI. valné hromadě KST ČR v Praze dne 28. února 2015

7.3.5.1 Etický kodex soudního tlumočnicka

Etický kodex soudního tlumočnicka, jakožto člena Komory soudních tlumočnicků České republiky, se skládá z 19. bodů, kterými je upravena zásada výkonu činnosti.

»

- 1. Soudní tlumočnick je povinen dbát na úměrnost jím převzatých závazků z hlediska odborných znalostí, rozsahu a termínů, aby je byl schopen splnit podle svého nejlepšího vědomí a svědomí. Pokud soudní tlumočnick není schopen požadovaný termín splnit v plné kvalitě a rozsahu, neprodleně na tuto skutečnost upozorní zadavatele a dohodne s ním přijatelnější termín. Pozdější odmítnutí úkonu je možné pouze ze závažných důvodů (nemoc, úraz apod.). V takovém případě se tlumočnick neprodleně omluví, popř. zajistí za sebe náhradního soudního tlumočnicka, ale pouze se souhlasem zadavatele.*
- 2. Požadovaný úkon je soudní tlumočnick povinen provést osobně a jeho zadání dalším tlumočnickům, ať již z jakéhokoliv důvodu, je nepřipustné. Od toho je třeba odlišit případ, kdy soudní tlumočnick provede na požádání revizi překladu provedeného jiným tlumočnickem (soudním či nesoudním).*
- 3. Soudní tlumočnick provádí úkon v nejvyšší možné kvalitě, a to jak z hlediska odborného, tak jazykového. Tlumočnický úkon, ať již se jedná o překlad či tlumočení, musí být funkčním ekvivalentem tlumočeného projevu či výchozího textu a přesně mu odpovídat. Není přípustné cokoli vynechávat či doplňovat (s výjimkou tzv. poznámek překladatele, připojených v závorce nebo jinak graficky odlišených, které jsou nutné pro správné pochopení významu překládaného textu).*
- 4. Soudní tlumočnick je povinen dodržovat dohodnuté termíny a být dochvilný. Na místo jednání se dostaví s dostatečným předstihem.*
- 5. Převzetí a provedení úkonů, ke kterým není soudní tlumočnick oprávněn (úkon do jazyka či z jazyka, pro který není soudní tlumočnick zapsán u příslušného soudu, ověření kopie listiny či podpisu atd.) nebo které jsou v rozporu se zákonem, nebo úkonů, v nichž se soudní tlumočnick cítí být podjatý, je nepřipustné.*
- 6. K zajištění kvality tlumočnického úkonu či překladu je nutná řádná příprava soudního tlumočnicka, která spočívá v nahlédnutí do spisů či v získání informací o projednávané věci, v prostudování podkladů k jednání, obstarání přehledu odborných výrazů po případné konzultaci s odborníkem atd.*
- 7. Ústní projev soudního tlumočnicka v cílové řeči je srozumitelný, věrně reprodukuje obsah i výrazové prostředky projevu, který tlumočí.*

8. *Tlumočník se v průběhu tlumočení průběžně přesvědčuje, zda osoba, které tlumočí, rozumí tomu, co je jí tlumočeno. Je-li zjevné, že osoba, které tlumočí, nerozumí obsahu tlumočené promluvy, je na tlumočnickovi, aby zadavatele na tuto okolnost upozornil. V zájmu zajištění kvality úkonu je, aby zadavatel nejasnosti vysvětlil.*
9. *Soudní tlumočník dodržuje zásadu nezávislosti a nestrannosti a nepřipustí, aby mu někdo určoval, jakým způsobem má přednesený výrok tlumočit či překládat. Soudní tlumočník se zdrží jakéhokoliv kontaktu se stranami řízení kromě vlastního provedení úkonu. Toto platí zejména v případě soudního řízení, přípravného řízení apod.*
10. *K důstojnému vystupování při tlumočnickém výkonu patří vhodné oblečení a upravený zevnějšek. Jakékoliv výstřednosti jak v projevu, tak i v zevnějšku a oblečení jsou nepřijatelné. Stejně nepřijatelné je zasahovat do jednání vlastními myšlenkami či skákáním do řeči. Při konsektivním tlumočení má však tlumočník právo požadovat, aby mu byla dána možnost tlumočit po kratších úsecích předneseného projevu.*
11. *Soudní tlumočník dodržuje zásadu diskrétnosti a mlčenlivosti. O průběhu a obsahu jednání nesmí soudní tlumočník nikoho informovat a nesmí využít ve svůj prospěch informace, které při tlumočení získá.*
12. *Soudní tlumočník věnuje zvýšenou péči ochraně dokumentů, které mu byly svěřeny k provedení ověřeného překladu, zvláště předchází jejich ztrátě, resp. poškození. Dále dbá, aby se tyto dokumenty nedostaly do cizích rukou a nebyly jakýmkoliv způsobem zneužity.*
13. *Písemný projev soudního tlumočnicka má vzornou úpravu pokud možno odpovídající úpravě překládaného dokumentu, nejsou v něm překlepy ani gramatické chyby, použité výrazové prostředky odpovídají terminologii cílového jazyka, jsou obecně srozumitelné a logické v mezích výchozího textu.*
14. *Na chyby a nedostatky ve výchozím textu – zejména úředního charakteru – upozorní soudní tlumočník zadavatele a nebude je sám opravovat.*
15. *Soudní tlumočník je kolegiální vůči ostatním soudním tlumočnickům. Vůči kolegům soudní tlumočník nepoužívá nekalé soutěže, např. nabízením úkonů za neúměrně nízké honoráře za účelem získání klientely.*

16. Při stanovení smluvní odměny postupuje tlumočnick na základě sazeb obvyklých v místě a čase. Při účtování odměny dle zákona o znalcích a tlumočnících postupuje soudní tlumočnick v souladu s příslušnými ustanoveními zákona o znalcích a tlumočnících a příslušné prováděcí vyhlášky. Soudní tlumočnick má rovněž možnost opřít své vyúčtování o existující relevantní rozsudky vyšších soudů a příp. judikáty, k nimž mu KST ČR v rámci svých možností umožní přístup.

17. Soudní tlumočnick je povinen neustále zvyšovat svou kvalifikaci, a to nejen v příslušné jazykové oblasti, ale i v souvisejících oblastech odbornosti, jako je např. znalost právního prostředí jazykových oblastí, v jejichž jazycích překládá a/nebo tlumočí. Samozřejmostí je udržování vysoké informovanosti a rozhledu. Jen vysoce vzdělaný a dobře informovaný soudní tlumočnick může podat kvalitní tlumočnický či překladatelský úkon.

18. Řešení stížností na soudní tlumočnicky

Účelem řešení stížností není potrestání soudního tlumočnicka, ale upozornění na nevhodnost jednání a motivace k nápravě. KST ČR se zabývá pouze stížnostmi na soudní tlumočnicky, kteří jsou členy KST ČR. V případě stížností na tlumočnicky, kteří nejsou členy KST ČR, je stížnost postoupena krajskému soudu, v jehož obvodu je tlumočnick zapsán. Stížnosti mohou být jazykového i nejazykového charakteru (např. porušení zásady nestrannosti či mlčenlivosti) a mohou být podány jak třetími osobami, tak i jinými soudními tlumočnicky. Stížnosti budou řešeny tříčlennou disciplinární komisí (jmenovanou ad hoc z členů představenstva a dozorčí rady), která bude postupovat neutrálně a s maximální důvěrností.

Soudnímu tlumočnickovi – členovi KST ČR musí být umožněno se ke stížnosti vyjádřit písemně, popř. též ústně před disciplinární komisí. V případě stížností jazykového charakteru, které nebudou moci členové komise posoudit, bude požádán o vyjádření konzultant, tedy instituce či osoba s příslušnou jazykovou odborností. Výsledek posouzení bude sdělen jak osobě, proti níž stížnost směřovala, tak osobě, která stížnost podala. V případě konstatovaného porušení povinností bude postupováno v souladu se stanovami KST ČR.

19. Práva soudního tlumočnicka

1. Soudní tlumočnick má právo žádat o vytvoření podmínek potřebných k řádnému výkonu své činnosti (např. možnost seznámit se se spisy či skutečnostmi, kterých se úkon týká; rozumná lhůta pro vyhotovení překladu apod.).

2. Soudní tlumočnick má při splnění stanovených podmínek a se souhlasem zadavatele právo požádat o přidělení konzultanta, pokud určitá část zadaného úkonu přesahuje jeho znalosti či kompetence v dané odbornosti (např. z důvodu úzké specializace), viz § 10 zákona o znalcích a tlumočnících.

3. Pokud jeho žádosti není zadavatelem vyhověno, má právo odmítnout provedení úkonu.

4. Soudní tlumočnick má právo na důstojnou a včas uhrazenou odměnu, přičemž vyplácení tlumočnického v případě úkonů pro státní orgány se řídí soudním řádem procesním.“¹¹²

Zvláštní důraz je kladen na přesnost překladu. Soudní tlumočení probíhá technikou konsekutivního tlumočení se zápisem nebo tzv. „verbatimem“, kdy tento pojem popisuje zrychlené konsekutivní tlumočení, dále je také používána, nám již dobře známá šušotáž. V praxi se tlumočnick může setkat i s pojmem tzv. „stand by tlumočení“, což znamená, že dojde k tlumočení pouze části jednání, které cizinec plnohodnotně nerozumí.¹¹³

Činnost soudních tlumočnicků je upravena zákonnou podobou, která je předmětem další části této práce.

7.3.5.2. Zákonná podoba soudního tlumočnickví v ČR

Činnost tlumočnicků a překladatelů byla upravena zákonem č. 36/1967 Sb. o znalcích a tlumočnickích, jenž vyšel v platnost 20.4.1967 a nabyl účinnosti dnem 1.7.1967. Tato právní úprava patřila mezi nejstarší zákony, které v České republice do roku 2020 platily. Tento původní zákon č. 36/ 1967 Sb. O znalcích a tlumočnickích v historickém pojetí zažil doby normalizace, sametovou revoluci, začátky rozmachu oboru v 90. letech a vstup do EU.

Po stránce právní, zákon prošel řadou novelizací, které se zaměřovaly na jednotlivé oblasti zákonné úpravy právního předpisu. Volání z řad samotných soudních tlumočnicků, překladatelů a mnohých dalších, kteří se setkávají v profesním, ale i soukromém životě s činností tohoto oboru vyústilo v samotnou iniciativu, která znamenala vytvoření nového zákona. Zákonodárce zdůvodňuje tento krok skrze důvodovou zprávu, ve které konstatuje, že dosavadní úprava výkonu činnosti tlumočnicků a překladatelů, která je zhmotněna v zákoně č. 36/ 1967 Sb., o znalcích a tlumočnickích, a v jeho prováděcí vyhlášce č. 37/ 1967 Sb., je již z pochopitelných důvodů nedostačující. Právní úprava, ač si prošla postupnou novelizací, nevyhovuje současným podmínkám a výsledku společenského a technické vývoje. Impulsy k vypracování nového zákona upravující činnost tlumočnicků a překladatelů byla logickým krokem vpřed a zákonodárce tak inicioval vývoj právní úpravy na základě vyhodnocení současného stavu oboru, který si, jak bylo již blíže popsáno v předchozích částech této práce,

¹¹² Čerpáno z: <https://www.kstcr.cz/cz/kst-cr-eticky-kodex>

¹¹³ MÜGLOVÁ, Daniela. Komunikace, tlumočení, překlad, aneb, Proč spadla Babylonská věž?. Přeložil Vítězslav VILÍMEK. Nitra: Enigma, 2013. ISBN 978-80-8133-025-4.

sám prošel vývojem. Dalším důvodem, který byl víc než citelný z řad samotných vykonavatelů oboru, bylo volání po zákonném oddělení jejich činnosti od činnosti znalců.^{114 115 116 117}

„Novela zákona o překladatelích a tlumočnicích prošla Poslaneckou sněmovnou a byla projednána i v Senátu. Novelizovaný zákon nabyde účinnosti k prvnímu lednu příštího roku. Stanovuje jasnější podmínky pro vznik tlumočnického a překladatelského oprávnění. Rozlišuje tlumočnickou a překladatelskou činnost, tedy ústní a písemný převod jazyka, stanovuje požadavky na dosažené jazykové vzdělání a praxi, ruší povinnost uchovávat stejnopisy tlumočnických a překladatelských úkonů a tlumočnické a překladatelské úkony předložené v elektronické podobě, rozšíření možnosti odmítnutí úkonů pro nedostatek odbornosti a pro jiné vážné důvody, umožní vyšší odměny za odvedenou práci... ad. Celá agenda tlumočnicků a překladatelů bude pod ministerstvem spravedlnosti, nikoli jako doposud pod krajskými soudy. Jsou to zásadní změny, po kterých – a nejen po nich – volala celá odborná obec tlumočnicků a překladatelů již dlouhou dobu a vynakládala v tomto směru i značné úsilí.“
118

Dle části článku, který byl uveřejněn v tlumočnickém Buletínu, vydávaném Komorou soudních tlumočnicků ČR, je vnímán tento krok vpřed ve formě nové právní úpravy v pozitivním světle a je plný příslibů a naděje. Novou právní úpravou, která je předmětem problematiky, je zákon č. 354/ 2019 Sb. o soudních tlumočnicích a soudních překladatelích ve znění zákona č. 166/ 2020 Sb., kterým se mění zákon č. 354/2019 Sb., o soudních tlumočnicích a soudních překladatelích. K této nové právní úpravě zákona se pojí Vyhláška č. 506/2020 Sb., o výkonu tlumočnické a překladatelské činnosti, dále také vyhláška č. 507/2020 Sb., o odměně a náhradách soudního tlumočnicka a soudního překladatele, společně s vyhláškou č. 508/2020 Sb., o odměně a náhradě hotových výdajů konzultanta přibráného pro účely trestního řízení a v neposlední řadě vyhláška č. 608/2020 Sb., o stanovení potřebné úrovně znalosti českého jazyka a rovnocenných jazykových zkouškách pro výkon tlumočnické činnosti. Problematikou

¹¹⁴ Buletin Soudní tlumočnick, 1/2020, Praha: Komora soudních tlumočnicků České republiky, [2020]-. ISSN 2464-594X.

¹¹⁵ Čerpáno z: <https://www.pravniprostor.cz/zmeny-v-legislative/vyslo-ve-sbirce-zakonu/zakon-o-soudnich-tlumocnicich-a-soudnich-preklatatelich>

¹¹⁶ Čerpáno z:

https://www.nsoud.cz/Judikatura/ns_web.nsf/web/Proverejnostamedia~Napsalionas~Zakon_o_soudnich_tlumocnicich_je_plny_chyb_vytykaji_institute_Pelikanovi_a_doporucuji_prepracovani~?openDocument&lng=CZ

¹¹⁷ Čerpáno z:

https://www.aspi.cz/products/lawText/1/92952/1/2?fbclid=IwAR03L8EtI0KvJqhaa08uy6cgrQJ5f5CZFhtKgf_RSWeaoClIvm5q u1DJ8ao

¹¹⁸ Buletin Soudní tlumočnick, 1/2020, Praha: Komora soudních tlumočnicků České republiky, [2020]-. ISSN 2464-594X.

je ve smyslu, že nabytí účinnosti tohoto nového zákona provází velké množství výtek, které nebyly vyslyšeny ve „finálním“ vyhotovení.^{119 120 121 122 123}

Předmětem následujícího odstavce bude přiblížení průběhu legislativního procesu tohoto zákona. Vláda předložila návrh zákona poslanecké sněmovně dne 29.1.2018. Organizační výbor projednání návrhu zákona doporučil svým usnesením ze dne 15.2.2018. První čtení Poslanecké sněmovny proběhlo dne 29.5.2018. Proběhla obecná rozprava a návrh zákona byl přikázán k projednání výbory. Usnesení Ústavně právní výboru ze dne 10.9.2018 a následně i usnesení Ústavně právního výboru ze dne 16.11.2018 s pozměňovacími návrhy je předáno poslancům. Následně ve druhém čtení prochází návrh zákona dne 29.1.2019 obecnou a podrobnou rozpravou a společně s pozměňovacími návrhy se posouvá do třetího čtení. To se koná ke dni 6.3.2019 a návrh zákona je schválen. Dne 8.4.2019 postupuje Poslanecká sněmovna návrh zákona Senátu. Ústavně právní výbor projednal návrh zákona dne 24.4.2019 a doporučuje Senátu Parlamentu ČR návrh zákona nepřijmout. 2.5.2019 je návrh projednán Senátem a ten ho zamítá. Usnesení Senátu je 6.5.2019 rozesláno všem poslancům. Poslanecká sněmovna 3.12.2019 o návrhu zákona, i přes zamítnutí Senátu, hlasovala v původním znění a návrh byl přijat hlasováním, kdy 125 poslanců bylo pro, 4 poslanci proti, 1 poslanec nepřihlášen ke hlasování a 54 poslanců se hlasování zdrželo. V tomto stavu šel návrh zákona k prezidentu republiky a ten ho 11.12.2019 stvrdil svým podpisem. A tak byl dne 20.12.2019 zákon vyhlášen ve Sbírce zákonů a jeho účinnost byla stanovena ke dni 1.1.2021.¹²⁴

Formou paragrafového znění jednotlivých ustanovení nového zákona se pokusím demonstrovat provedené změny. Tyto jednotlivá ustanovení doplní sdílený názor širokého okolí, který problematiku nového zákona vnímá v různých směrech. Snaha upozornit na zásadní myšlenky a rizika této právní úpravy nám pomůže snáz pochopit jakým směrem by se obor soudního tlumočnictví a překladatelství mohl v nadcházejícím čase vydat.

¹¹⁹ Buletin Soudní tlumočnický, 1/2020, Praha: Komora soudních tlumočnicků České republiky, [2020]-. ISSN 2464-594X.

¹²⁰ Čerpáno z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2020-506?text=506%2F+2020>

¹²¹ Čerpáno z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2020-507?text=507%2F2020>

¹²² Čerpáno z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2020-508>

¹²³ Čerpáno z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2020-608?text=608%2F2020>

¹²⁴ Čerpáno z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&T=73>

§ 1

„(1) Výkonem tlumočnické činnosti se rozumí provádění tlumočnických úkonů před orgány veřejné moci nebo v souvislosti s právním jednáním ve formě notářského zápisu. Úkony a činnost, jejichž předmětem je přepis nebo překlad výstupů odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, jsou posuzovány jako tlumočnická činnost.

(2) Výkonem překladatelské činnosti se rozumí provádění překladatelských úkonů před orgány veřejné moci a vyhotovení úředně ověřeného překladu vyžadovaného podle jiného právního předpisu nebo přímo použitelného předpisu Evropské unie nebo mezinárodní smlouvy.“¹²⁵

§ 2

„(1) Tlumočnickou činnost je oprávněn vykonávat soudní tlumočnick (dále jen „tlumočnick“).

(2) Překladatelskou činnost je oprávněn vykonávat soudní překladatel (dále jen „překladatel“).“¹²⁶

Zákonodárce tímto krokem vyslyšel volání z řad specialistů oboru a vykonavatelů funkce soudního tlumočnicka a soudního překladatele. Jde o formální stvrzení faktu, že znaleckou činnost je třeba od činnosti tlumočnicků a překladatelů odlišit. Původní zákon však označoval tlumočnictví a překladatelství souhrnně pojmem „tlumočnictví“. Současně znění §2 stvrdilo rozlišení jednotlivých institutů a vzniká nám samostatně tlumočnická činnost a samostatná překladatelská činnost. V praxi tak zákon dává možnost jednotlivým, k činnosti jmenovaným osobám si vybrat, zda budou vykonávat pouze činnost tlumočnickou, pouze překladatelskou nebo zda budou oprávněni k tomu vykonávat činnosti obě.

§27

„(2) Překladatelský úkon lze provádět pouze písemně. Provádí-li se překladatelský úkon v listinné podobě, musí být každé jeho vyhotovení vlastnoručně podepsané a musí být připojen otisk překladatelské pečeti. Provádí-li se překladatelský úkon v elektronické podobě, musí být dán souhlas zadavatele. Zároveň musí být každé jeho vyhotovení podepsáno kvalifikovaným elektronickým podpisem, musí být připojen certifikát pro elektronický podpis, na kterém je kvalifikovaný elektronický podpis založen a který obsahuje jméno překladatele a označení „překladatel“, a musí být opatřen kvalifikovaným elektronickým časovým razítkem. Certifikát, na kterém je založeno elektronické časové razítko, musí mít platnost nejméně 5 let ode dne provedení překladatelského úkonu.“

¹²⁷

Tímto paragrafem zákonodárce zjednodušil profesi mnohým překladatelům, neboť je zde zákonem přiznaná možnost provádět překladatelský úkon v elektronické podobě. Tento akt se samozřejmě pojí se zmíněnou nezbytností souhlasu samotného zadavatele a potvrzení ve formě elektronického podpisu, společně s jeho certifikátem.

¹²⁵ Zákon č. 354/ 2019 Sb. zákon o soudních tlumočnících a soudních překladatelích

¹²⁶ Zákon č. 354/ 2019 Sb. zákon o soudních tlumočnících a soudních překladatelích

¹²⁷ Zákon č. 354/ 2019 Sb. zákon o soudních tlumočnících a soudních překladatelích

„§ 5

*Ve věcech výkonu tlumočnické činnosti a ve věcech žádostí o zápis do seznamu soudních tlumočnicků a soudních překladatelů (dále jen „seznam tlumočnicků a překladatelů“) rozhoduje Ministerstvo spravedlnosti (dále jen „ministerstvo“)*¹²⁸

„§ 6

*Seznam jazyků uveřejní ministerstvo na svých internetových stránkách.*¹²⁹

§ 15

*„(1) Seznam tlumočnicků a překladatelů je informační systém veřejné správy, jehož správcem je ministerstvo, a do něhož se zapisují tlumočníci. Údaje označené tímto zákonem jako veřejné jsou uveřejňovány způsobem umožňujícím dálkový přístup.“*¹³⁰

Zákonodárce těmito ustanovení zavádí centralizovanou formu správy evidence tlumočnicků. Novelizací tak tento výkon správy spadá pod kompetenci samotného ministerstva spravedlnosti, které seznamy vede, oproti minulosti, kdy evidenci zajišťovaly příslušné krajské soudy. Již neplatnou právní úpravu nejdeme v zákoně č. 36/ 1967 Sb. o znalcích a tlumočnících, konkrétně v §7 odst. 2, který říká, že *„Seznamy znalců a tlumočnicků vedou krajské soudy, v jejichž obvodu má znalec (tlumočnick) místo trvalého pobytu, popřípadě místo pobytu na území České republiky podle druhu pobytu cizince; krajský soud při zapsání do seznamu znalců a tlumočnicků přidělí znalci (tlumočnickovi), který dosud nemá přiděleno identifikační číslo osoby, identifikační číslo osoby poskytnuté správcem základního registru osob.“* a zde je znázorněno původní postavení a funkce krajského soudu.¹³¹

§ 8

„(1) Za odborně způsobilou podle § 7 odst. 1 písm. a) se považuje osoba, která
a) *získala vysokoškolské vzdělání nejméně v magisterském studijním programu, pokud je lze získat, jinak nejvyšší možné dosažitelné vzdělání,*
b) *absolvovala státní jazykovou zkoušku speciální pro obor tlumočnický nebo překladatelský, nebylo-li předmětem vysokoškolského vzdělání studium jazyka, pro který daná osoba žádá o zápis do seznamu tlumočnicků a překladatelů, nebo se jedná o osobu, jejímž mateřským jazykem je daný jazyk,*
c) *získala 5 let aktivní tlumočnické nebo překladatelské praxe,*
d) *absolvovala doplňkové studium pro tlumočnický a překladatelský v oblasti práva na vysoké škole s magisterským studijním programem právo a právní věda,*

¹²⁸ Zákon č. 354/ 2019 Sb. zákon o soudních tlumočnících a soudních překladatelích

¹²⁹ Zákon č. 354/ 2019 Sb. zákon o soudních tlumočnících a soudních překladatelích

¹³⁰ Zákon č. 354/ 2019 Sb. zákon o soudních tlumočnících a soudních překladatelích

¹³¹ Zákon č. 36/1967 Sb. o znalcích a tlumočnících

e) získala jiné osvědčení o odborné způsobilosti zaměřené na daný jazyk nebo absolvovala kvalifikační akreditovaný kurz zaměřený na daný jazyk, pokud je to nezbytné k výkonu tlumočnické nebo překladatelské činnosti s odbornou péčí, a

f) úspěšně složila vstupní zkoušku podle § 10. “¹³²

§ 44

„(4) Podá-li tlumočnick a překladatel podle odstavce 1, který byl podle zákona č. 36/1967 Sb., ve znění účinném přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, zapsán v seznamu znalců a tlumočnicků déle než 10 let přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, před uplynutím přechodného období podle odstavce 3 žádost o zápis do seznamu tlumočnicků a překladatelů podle tohoto zákona pro stejný jazyk, považuje se podmínka požadovaného vzdělání za splněnou.“¹³³

Na základě tohoto paragrafového znění nového zákona o soudních tlumočnickách a znalcích, tak zákon umožňuje osobám, které již tlumočnickou činnost vykonávaly podle znění starého zákona a v době delší, než 10 let, aby svou činnost mohly bez zásadních změn vykonávat i nadále. Zákon tak předpokládá, že na základě délky praxe těchto osob, jsou pro výkon činnosti způsobilí a požadavky na výstup z požadovaného vzdělání splňují. Nutností pro tyto tlumočnick je pouze doplnění vstupní zkoušky u Justiční akademie a to podle § 10 zákona č. 354/ 2019 Sb. o soudních tlumočnickách a soudních překladatelích. V případě tlumočnicků, kteří podmínku minima 10 let praxe v oboru nesplňují, platí nezbytnost doplnění kvalifikace stanovené novou právní úpravou.

Další část nového tlumočnického zákona upravuje samotné jmenování do funkce, kdy uchazeči o tuto funkci získají na jmenování právní nárok na základě splnění zákonem stanovených požadavků. Dřívější právní úprava tuto skutečnost řešila způsobem, kdy jmenování uchazečů do funkce bylo podmíněno aktuálním počtem, již jmenovaných, tlumočnicků pro jednotlivé jazyky. Tato změna je znázorněna v §11 zákona č. 354/ 2019 Sb. o soudních tlumočnickách a soudních překladatelích, jež je nástupce již neplatného §5 zákona č. 36/ 1967 Sb. o znalcích a tlumočnickách.

§11

„(1) Oprávnění vykonávat tlumočnickou činnost vzniká zápisem do seznamu tlumočnicků a překladatelů.

(2) Žádost o zápis do seznamu tlumočnicků a překladatelů podává žadatel na předepsaném formuláři. V žádosti žadatel uvede jazyk, pro který žadatel žádá o zápis do seznamu tlumočnicků a překladatelů, a to podle seznamu jazyků uveřejněném na internetových stránkách ministerstva.

(3) Ministerstvo zapíše žadatele do seznamu tlumočnicků a překladatelů, splnil-li žadatel podmínky pro výkon tlumočnické činnosti, a to do 10 pracovních dnů ode dne složení slibu. Rozhodnutí o zápisu do seznamu tlumočnicků

¹³² Zákon č. 354/ 2019 Sb. zákon o soudních tlumočnickách a soudních překladatelích

¹³³ Zákon č. 354/ 2019 Sb. zákon o soudních tlumočnickách a soudních překladatelích

a překladatelů se písemně nevyhotovuje. Rozhodnutí nabývá právní moci zápisem tlumočnicka do seznamu tlumočnicků a překladatelů.“¹³⁴

§ 5

„(1) Ke jmenování znalcem (tlumočnickem) dojde na základě výběru mezi osobami, které splňují podmínky pro jmenování.

(2) Návrhy na jmenování znalce (tlumočnicka) mohou podat orgány veřejné moci, vědecké instituce, vysoké školy, dále organizace, u nichž pracují osoby přicházející v úvahu, jakož i občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti nebo nadace, jestliže to vyplývá z předmětu jejich činnosti. Znalcem (tlumočnickem) může být jmenován též ten, kdo sám o jmenování požádá.

(3) Orgány a organizace uvedené v odstavci 2, jakož i sbory pro znalecké otázky (§ 16) se na žádost ministra spravedlnosti, popřípadě předsedy krajského soudu vyjadřují, zda navrhovaný znalec (tlumočnick) splňuje podmínky pro jmenování.“¹³⁵

Nový zákon o soudních tlumočnicích a soudních překladatelích umožňuje nově tlumočnickům a překladatelům odmítnout provést úkon. Důvody pro tento krok mohou být různé. Absence chybějícího oprávnění pro daný úkon, nedostatek odborných znalostí, časová indispozice a další. Avšak pokud je zadavatelem orgán veřejné moci, situace je zcela odlišná. Odmítnutím se tlumočnick a překladatel dopouští přestupku, za který mu podle §37 hrozí pokuta do výše 200 000 Kč. Mimo tuto spornou a problematickou právní úpravu, je výsledkem takového jednání i skutečnost, že tento přestupek společně s odůvodnění bude zaznamenán do seznamu tlumočnicků a překladatelů, který je veřejně přístupný. Tato podoba právní úpravy snesla vlnu kritiky, neboť ji lze považovat za represivní. Pro porovnání s veřejně přístupnou částí evidence advokátů advokátní komory, se zákon upravující činnost soudních tlumočnicků a překladatelů jako represivní jeví, protože u advokátů se přestupky a provinění do veřejné evidence nezapisují.

§19

„(1) Tlumočnick odmítne provést tlumočnický úkon, pokud

a) má pozastaveno oprávnění vykonávat tlumočnickou činnost,

b) nemá tlumočnické oprávnění v jazyce, ve kterém je potřebné úkon provést,

c) nemá k provedení tlumočnického úkonu dostatek odborných znalostí, nebo

d) mu počet nebo rozsah zadaných, dosud neprovedených tlumočnických úkonů neumožňuje provést další úkon řádně a včas.

(2) Je-li zadavatelem orgán veřejné moci, nesmí tlumočnick odmítnout provést tlumočnický úkon z jiného důvodu než z důvodu podle odstavce 1 nebo v případě, že mu závažné zdravotní okolnosti, závažná rodinná situace, mimořádné nebo neočekávané pracovní povinnosti nebo jiné vážné důvody neumožňují provést úkon řádně a včas, nebo tak stanoví jiný zákon. Orgán veřejné moci oznámí odmítnutí provedení tlumočnického úkonu ministerstvu, které údaj o odmítnutí, včetně důvodu odmítnutí provedení tlumočnického úkonu zaznamená do seznamu tlumočnicků a překladatelů.“¹³⁶

§37

„(1) Tlumočnick se dopustí přestupku tím, že,

g) v rozporu s § 19 odmítne orgánu veřejné moci provést tlumočnický úkon.

(2) Překladatel se dopustí přestupku tím, že,

g) v rozporu s § 19 odmítne orgánu veřejné moci provést překladatelský úkon.

(3) Za přestupek se uloží

¹³⁴ Zákon č. 354/ 2019 Sb. zákon o soudních tlumočnicích a soudních překladatelích

¹³⁵ Zákon č. 36/1967 Sb. o znalcích a tlumočnicích

¹³⁶ Zákon č. 354/ 2019 Sb. zákon o soudních tlumočnicích a soudních překladatelích

b) pokuta do 200000 Kč, jde-li o přešupek podle odstavce 1 písm. G), j) nebo k) a podle odstavce 2 písm. G), j), k) nebo l),“¹³⁷

§40

„(4) Údaj o pravomocném rozhodnutí, kterým byl tlumočník nebo překladatel uznán vinným ze spáchání přešupku, zaznamená ministerstvo do seznamu tlumočníků a překladatelů bez zbytečného odkladu, nejpozději však do 10 pracovních dnů ode dne nabytí právní moci rozhodnutí o přešupku, a to i v případě, že došlo k pozastavení oprávnění vykonávat tlumočnickou nebo překladatelskou činnost.“¹³⁸

§15

„(1) Seznam tlumočníků a překladatelů je informační systém veřejné správy, jehož správcem je ministerstvo, a do něhož se zapisují tlumočníci. Údaje označené tímto zákonem jako veřejné jsou uveřejňovány způsobem umožňujícím dálkový přístup.“¹³⁹

Následující paragrafové znění nového zákona je další tak trochu problematickou oblastí právní úpravy. Důležitou skutečností je zákonem přiznaná možnost využít služeb takového konzultanta, obzvláště v situacích, kdy tlumočník nemá dostatečné znalosti v oboru a přítomnost konzultanta povede ke správnému výkonu činnosti. Nicméně zákon neupravuje takového konzultanta konkrétně, s výjimkou úpravy nároku na náhradu, a tak zůstává právní problematika konzultanta nedostatečně vydefinovanou.

§ 23

„Vyžaduje-li to povaha věci, je tlumočník oprávněn přibrat se souhlasem zadavatele konzultanta k posuzování zvláštních dílčích otázek. Tato okolnost spolu s důvody, které k ní vedly, musí být uvedena v tlumočnické doložce.“¹⁴⁰

§ 30

„(3) Jestliže tlumočník přibral konzultanta, má tlumočník nárok na náhradu hotových výdajů konzultanta s tím spojených a na náhradu za ztrátu času konzultanta včetně času stráveného na cestě v přímé souvislosti s úkonem.“¹⁴¹

¹³⁷ Zákon č. 354/ 2019 Sb. zákon o soudních tlumočnicích a soudních překladatelích

¹³⁸ Zákon č. 354/ 2019 Sb. zákon o soudních tlumočnicích a soudních překladatelích

¹³⁹ Zákon č. 354/ 2019 Sb. zákon o soudních tlumočnicích a soudních překladatelích

¹⁴⁰ Zákon č. 354/ 2019 Sb. zákon o soudních tlumočnicích a soudních překladatelích

¹⁴¹ Zákon č. 354/ 2019 Sb. zákon o soudních tlumočnicích a soudních překladatelích

Další část se zabývá tematikou sankcí a pokut plynoucích z činnosti soudních tlumočnicků a překladatelů, které stanovuje zákon. Zákonodárce svoji snahu o zajištění vyšší kvality realizuje skrze navýšení částek, které samotným vykonavatelům tohoto oboru hrozí. Tlumočnickům a překladatelům z výkonu své činnosti hrozí peněžité sankce, kdy porušení určitého ustanovení zákona může znamenat sankci ve výši do 50 000 Kč, do 200 000 Kč, do 300 000 Kč nebo až do výše 500 000 Kč.

§37

„(3) Za přešupek se uloží

- a) pokuta do 50000 Kč, jde-li o přešupek podle odstavece 1 písm. e), m) až m) a podle odstavece 2 písm. e), m) až n),*
- b) pokuta do 200000 Kč, jde-li o přešupek podle odstavece 1 písm. g), j) nebo k) a podle odstavece 2 písm. g), j), k) nebo l),*
- c) pokuta do 300000 Kč, jde-li o přešupek podle odstavece 1 písm. a) až d), f), h) nebo i) a podle odstavece 2 písm. a) až d), f), h) nebo i).“¹⁴²*

§38

„(3) Za přešupek se uloží

- a) pokuta do 50000 Kč, jde-li o přešupek podle odstavece 1 písm. f) a podle odstavece 2 písm. g),*
- b) pokuta do 200000 Kč, jde-li o přešupek podle odstavece 1 písm. c) a podle odstavece 2 písm. c) nebo f),*
- c) pokuta do 300000 Kč, jde-li o přešupek podle odstavece 1 písm. a), b), d) nebo e) a podle odstavece 2 písm. a), b), d) nebo e).“¹⁴³*

§39

„(3) Za přešupek podle odstaveců 1 a 2 se uloží pokuta do 500000 Kč.“¹⁴⁴

Oblast odpovědnosti za výkon činnosti je další částí nového zákona, který se jeví jako teoreticky problematická. Jedná se případnou újmu způsobenou činností vykonavatele. Původně v návrhu sice byla nezbytnost pojištění odpovědnosti, ale následně byla ze zákona vyňata, neboť dle zákonodárce nepřináší hrozbu vysoké škody a náklady na takovéto pojištění by se negativně dotkly osob, které tlumočnickou a překladatelskou činnost vykonávají příležitostně. Taková komora soudních tlumočnicků však svým členům sjednání profesního pojištění doporučuje.¹⁴⁵

¹⁴² Zákon č. 354/ 2019 Sb. zákon o soudních tlumočnických a soudních překladatelích

¹⁴³ Zákon č. 354/ 2019 Sb. zákon o soudních tlumočnických a soudních překladatelích

¹⁴⁴ Zákon č. 354/ 2019 Sb. zákon o soudních tlumočnických a soudních překladatelích

¹⁴⁵ Čerpáno z: <https://www.kstcr.cz/cz/profesni-informace-profesni-pojisteni>

§ 21

„(1) Tlumočník je povinen nahradit újmu, kterou způsobil v souvislosti s výkonem tlumočnické činnosti.

(2) Tlumočník se odpovědnosti podle odstavce 1 zproští, prokáže-li, že újme nemohlo být zabráněno ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze na něm požadovat.“¹⁴⁶

7.3.6. Komunitní tlumočení

Komunitní tlumočení, se kterým se v praxi můžeme setkat i pod názvem sociální tlumočení, je nejmladším tlumočnickým žánrem. Činnost takového komunitního tlumočnicka byla až do 90. let 20. století součástí soudního tlumočnictví, kdy vznik samostatné oblasti byl zapříčiněn procesem migračních vln. Roku 1995 a následně 1998 proběhly v Kanadě velké mezinárodní konference, které znamenaly zavedení pojmu komunitní tlumočení. Jde o takovou činnost, jejíž výstupem je umožnit osobám neovládající úřední jazyk dané země komunikaci právě s úřady a státními institucemi. Jedná se o vztah v podobě klient – tlumočnick – úředník. Tzv. klienty mohou být migranti, utečenci, osoby hledající azyl nebo i zahraniční pracovníci a další. Titul „tzv.“ je užit právě z toho důvodu, že funkci komunitního tlumočnicka v praxi často vykonávají i rodinný příslušníci a děti dotyčných osob, jindy však nekvalifikovaní amatérští tlumočníci nebo dobrovolníci. Klient vnímá takového tlumočnicka jako blízkou osobu.^{147 148}

Komunitní tlumočení je vykonáváno v oblastech tlumočení pro státní správu, v oblasti sociálních služeb, školách, nemocnicích nebo při kontaktu s policií. Tento druh tlumočení můžou využít i turisté, kteří v dané zemi řeší krizovou situaci a k jejímu řešení je třeba komunikace v daném jazyce. K výkonu činnosti komunitního tlumočnicka není třeba certifikace, nicméně od akademického roku 2009/ 2010 byl spuštěn projekt rekvalifikačního kurzu pro komunitní tlumočení, pod záštitou Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. V praxi se zaměření jednotlivých úkonů komunitních tlumočnicků může lišit, a to na základě konkrétního druhu komunikace.¹⁴⁹

¹⁴⁶ Zákon č. 354/ 2019 Sb. zákon o soudních tlumočnících a soudních překladatelích

¹⁴⁷ ČEŇKOVÁ, Ivana, Jiřina HOLKUPOVÁ, Dita ŠTĚPÁNKOVÁ, Kateřina VÁVROVÁ a Libor NENUTIL. Česká společnost 21. století se nedomluví s cizinci: co na to říkají komunitní tlumočníci?. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2019. ISBN 978-80-7308-936-8.

¹⁴⁸ MŮGLOVÁ, Daniela. Komunikace, tlumočení, překlad, aneb, Proč spadla Babylonská věž?. Přeložil Vítězslav VILÍMEK. Nitra: Enigma, 2013. ISBN 978-80-8133-025-4.

¹⁴⁹ Čerpáno z: https://meta-ops.eu/wp-content/uploads/2019/12/meta_komunitni_tlumocnici_ve_viru_integrace.pdf (soubor pdf) – příručka Komunitní tlumočníci ve víru integrace, ministerstvo vnitra ČR.

Vhodné je i oddělení činnosti komunitního tlumočnicka od činnosti interkulturního pracovníka. Komunitní tlumočnick svou činnost realizuje především na té jazykové rovině, ačkoli z předchozích kapitol této práce už víme, že činnost tlumočnicka v praxi nikdy není pouze o jazykových dovednostech. Jeho úkolem je zajistit plynulý a efektivní průběh komunikace mezi stranami. Oproti tomu tzv. interkulturní pracovník svého klienta doprovází po úřadech a pomáhá mu řešit různorodé situace. Zásadní skutečností je jeho znalost kultur a prostředí daných zemí. Stejně tak jako dílčích procesů, se kterými se cizinci v kontaktu se státními institucemi setkávají. V určitých situacích však plní i funkci tlumočnicka, a tak se činnost těchto dvou subtitulů v praxi prolíná.¹⁵⁰

8. Komunikace ve veřejné správě a její pojetí informace

8.1. Úloha komunikace a jednotlivá specifika

Komunikace je pojmem mnoha významů a definicí. Vnímání komunikace bylo v průběhu dob odlišné, ale obecně se dá vyjádřit, jako nezbytný nástroj fungování společnosti. V předchozích kapitolách této práce jsme si nastínili problematiku mezi-jazykového zprostředkování a její konkrétní specifika. Dále je ale třeba si uvědomit, že dorozumívání není pouze otázkou jazykových dovedností, neboť i rodilý mluvčí může pociťovat jistou absenci přirozenosti komunikace, v tomto kontextu ve veřejné správě.

K tomu, aby mohlo vůbec dojít k realizaci veřejné správy, je třeba komunikace, a ta má v tomto vztahu specifickou podobu a pravidla. Představitelé veřejné správy nepochybně její úlohu a hodnotu vnímají, protože jde i o prostředek vlády a základní nástroj správy. Komunikaci si lze představit jako proces přenosu informace. Z bodu A do bodu B, od autora k adresátovi. Jde o systematický proces, kde má své místo vytváření informací, jejich přenos a kontrola informací.

Ve vztahu k veřejné správě a z hlediska práva, je třeba si u informace určit platnost a účinnost. Z hlediska komunikace má informace jako taková mocenský rozměr. Je zde třeba vnímat druh organizace a podobu hierarchické struktury daného systému. Autorem informace může být osoba hierarchicky postavena na samém vrcholu a ačkoli je adresátem osoba mimo tuto hierarchii, dopad to může mít i na tzv. „prostředníka“. V kontextu veřejné správy si to

¹⁵⁰ ČEŇKOVÁ, Ivana, Jiřina HOLKUPOVÁ, Dita ŠTĚPÁNKOVÁ, Kateřina VÁVROVÁ a Libor NENUTIL. Česká společnost 21. století se nedomluví s cizinci: co na to říkají komunitní tlumočnicki?. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2019. ISBN 978-80-7308-936-8.

můžeme představit jako proces, kdy vedoucí úředník vytvoří informaci, jejichž adresátem je občan a klient v jedné osobě, ale jemu bude předána skrze odpovědného pracovníka úřadu. Kompetentní charismatický řečník disponuje tzv. informační mocí, která se stává hodnotným nástrojem při předávání informací a je předpokladem pro úspěšnou realizaci předání.^{151 152 153}

Bylo již zmíněno, že informace je základním prvkem a předpokladem vlády. Správní činnost vlády je realizována skrze informační proces a ten probíhá ve formě komunikace. Ta může mít podobu persvazivního jednání, kdy dochází ke snaze otevřeně měnit názor ovládaného člověka a občana. Známe však i formu manipulativního jednání, jehož snahou je též měnit názor člověka, ale zásadním rozdílem je, že tato činnost je realizována naopak skrytě, bez vědomí adresáta nebo v extrémních případech i proti jeho vůli. Informační činnost a přijímání informací může mít i dobrovolný a přirozený průběh. Realizace informačního procesu je úzce spjata s metodami sociálního řízení.¹⁵⁴

Veřejná správa je zásadním prvkem a nezbytnou součástí demokratického politického systému naší země, v podobě, jakou ji známe. A právě veřejná správa se zasloužila o vytvoření a rozvoj úředního jazyka podstatnou mírou. Úřední jazyk slouží ke komunikaci mezi veřejnou správou a občanem a má dvojí podobu. Vnější, kdy dochází k procesu vyřizování určitých žádostí občanů a vnitřní, který slouží ke komunikaci mezi jednotlivými úřady navzájem. Obecně je využíván k formulaci a zveřejňování úředních rozhodnutí administrativního stylu. Úředním jazykem v České republice se rozumí český jazyk, jakožto národní jazyk, který je spisovný. Mimo styk veřejných orgánů a institucí, se s ním občan setká i ve školách, a s výjimkami, je používán při místopisném označování.^{155 156}

Jistou formou komunikace, která je prováděna státem vůči občanům, specifickým pojetím a zhmotněním informace v právní rovině, je právní norma. Právní norma je nástrojem k regulaci společenského chování. Tradičním znakem právních norem je stabilita, trvalost a neměnnost. Je třeba si však uvědomit, že i v této oblasti dochází k vývoji, protože její podoba

¹⁵¹ VICKERY, B. C. *Scientific communication in history*. Lanham: Scarecrow Press, 2000. ISBN 0-8108-3598-3.

¹⁵² VLÁČIL, Jan. *Veřejná správa: sociálně-psychologické problémy v historii a současnosti*. Praha: Linde, 2002. Vysokoškolská učebnice (Linde). ISBN 80-7201-379-3.

¹⁵³ HEGER, Vladimír. *Komunikace ve veřejné správě*. Praha: Grada, 2012. *Žurnalistika a komunikace*. ISBN 978-80-247-3779-9.

¹⁵⁴ HEGER, Vladimír. *Komunikace ve veřejné správě*. Praha: Grada, 2012. *Žurnalistika a komunikace*. ISBN 978-80-247-3779-9.

¹⁵⁵ ČENĚK, Aleš. *Úvod do regionálních věd a veřejné správy*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004. Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 80-86473-80-5.

¹⁵⁶ HEGER, Vladimír. *Komunikace ve veřejné správě*. Praha: Grada, 2012. *Žurnalistika a komunikace*. ISBN 978-80-247-3779-9.

reflektuje společenský vývoj. I v případě laika je pro správné pochopení obsahu právní normy nezbytností interpretace práva. A to z toho důvodu, že právo má mnohdy jinou logiku než běžný život. Ve veřejné správě, v administrativní praxi, lze použít v případě potřeby doslovný, zužující nebo rozšiřující výklad. Právo jakožto písemné vyjádření konsenzu zákonodárců, rozděluje informaci, dle právního řádu do tří sekcí. První je informace veřejná, jejíž obsah je veřejně přístupný, např. na úředních deskách. Další je informace soukromá, jež je opakem informace veřejné a třetí je informace určená pouze vyhrazeným osobám, kteří pro přístup musí disponovat daným oprávněním. Právo a právní předpisy též stanoví prostředky komunikace a dále také čas. Tím se rozumí způsob zveřejnění informací a určení lhůt pro správní rozhodnutí.¹⁵⁷

8.2. Úloha komunikační strategie

Velmi důležitou roli v komunikaci hraje správně stanovená strategie. Právě komunikační strategie je potřeba pro dlouhodobý a systematický styk s veřejností. Veřejná správa, v podobě místních úřadů, volí kvalitní komunikační strategii za účelem ovlivnění správní kultury a styku s veřejností. Správná komunikační strategie je vnímána též jako nástroj k ovlivnění chování zájmových skupin, PO a FO působících na daném území.

Za správnou komunikační strategii se považuje taková strategie, která je efektivní. První strategický krok je definice cílů. Tyto cíle rozlišujeme dle časového horizontu a jsou to cíle dlouhodobé, střednědobé a krátkodobé. Časový horizont těchto cílů je často vnímán jako doba volebního období a od toho se odvíjí zařazení jednotlivých cílů. Dalším krokem je určení sociálních skupin, které mají být adresátem té, či oné komunikace. V zásadě jde o občany obce, kraje, klienty úřadu, ale i o neziskové organizace či partnery z jiných zemí. Na pozici samotného aktéra, který danou strategii stanovuje, je osoba, která analyzuje jednotlivé informační toky. Tím se rozumí forma, prostřednictvím které cílový adresát informaci obdrží. I zde je třeba rozlišovat informace podle druhu. Při stanovování strategie hrají určitou roli i média, které organizace využívá při komunikaci s veřejností. Může to být tisk, televize, internet, úřední deska nebo v případě některých obcí ještě stále obecní rozhlas.^{158 159}

¹⁵⁷ HEGER, Vladimír. Komunikace ve veřejné správě. Praha: Grada, 2012. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3779-9.

¹⁵⁸ HEGER, Vladimír. Komunikace ve veřejné správě. Praha: Grada, 2012. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3779-9.

¹⁵⁹ LOHISSE, Jean. Komunikační systémy: socioantropologický pohled. V Praze: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0301-2.

Pokud organizace ke komunikaci využívají tiskového mluvčího, či má ve struktuře dané organizace místo tiskové oddělení, i to se na realizaci komunikační strategie může podílet.

Každá organizace si svým jednáním a vystupováním buduje jakousi reputaci. V námi probíraném kontextu se reputace rovná identitě a image. Identitou se rozumí podstata organizace, její zákonné vymezení, působnost a pravomoc. Dále pod identitu spadá tradice a odkaz na historii. Pojem image je označován vnímání společnosti, v jakém světle je daná organizace vnímána. Identita, která je určena zákonnou úpravou zpravidla nebývá problematická, na rozdíl od image, která je v rukou veřejnosti.¹⁶⁰

Organizace mnohdy využívají pro komunikaci nebo dílčí krok celého procesu služby marketingových profesionálů. Aby organizace měla zpětnou vazbu ke komunikačním procesům, je jí doporučeno provádět audit. Takový audit je komplexní nástroj pro zjištění skutečného stavu komunikace a základním nástrojem pro komunikační efektivitu. Výstupem auditu je zjištění, co se určení adresáta týče, dále obsahu sdělení a určitá forma sdělení.

Veřejná správa v zájmu zkvalitňování svých služeb, podniká moderní kroky vedoucí k úspěšnosti takové správy. Je třeba, aby i státní organizace šly s dobou a nezaostávaly za soukromým sektorem. A proto od 70. let 20. století využívá veřejná správa marketing a služby s ním spojené za účelem dosažení konkurenceschopnosti. Na základě využití marketingových nástrojů jsou určitá města nebo regiony označovány specifickými podle služeb, které jsou v daném místě k dispozici. Jako příklad nám poslouží Český Krumlov, který je označován jako historické město nebo Mariánské Lázně, které jsou městem lázeňským. Vlivem vývoje doby a moderních technologií se při prezentaci měst, tím se rozumí forma komunikace, začíná používat tzv. „bureautainment“. Tento pojem označuje novou formu komunikace mezi úřadem a veřejností, která je považována za atraktivnější a má vést k většímu informačnímu dosahu. Pro představu lze uvést působení Úřadu vlády ČR na jedné nejmenované sociální síti.

161

8.3. Jazyková podoba komunikace v byrokracii

Komunikace v administrativě je jednou z forem vyjádření demokratického politického systému v naší zemi. Demokracie v komunikační rovině znamená výměnu názorů, dojmů, pojmů a obecně informací. Principem je tedy dialog, kdy strana A komunikuje a probíhá

¹⁶⁰ KELLER, Jan. Sociologie organizace a byrokracie. 2., přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2007. Základy sociologie. ISBN 978-80-86429-74-8.

¹⁶¹ HEGER, Vladimír. Komunikace ve veřejné správě. Praha: Grada, 2012. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3779-9.

výměna informací se stranou B. Formálnost státní správy se projevuje především během jednání, kdy organizace dodržuje stanovené předpisy a koná, jak je stanoveno zákonem a komunikace probíhá v úřední řeči. Jako preferovaný způsob komunikace využívá státní správa písemnou formu. Důvody pro to jsou mnohé, ale zásadním je tzv. trvalost. V kontextu v předchozích kapitol této práce již vnímáme faktický rozdíl mezi ústní a písemnou komunikací, a to především proto, že písemná forma je stálá, trvalá a v dané podobě neměnná. A zde v administrativní správě je pro komunikaci psaná forma vnímána jako zásada.^{162 163}

Písemná forma vyjádření úřadu zakládající se na právní úpravě je výsledkem úředního aktu. Reakcí protistrany, ať už jde o občana nebo klienta úřadu, se rozumí opět písemná forma vyjádření. Tyto úřední dokumenty jsou opatřeny zákonem stanovenými prostředky, které stvrzují pravdivost a originalitu takového dokumentu. Jedná se o podpisy a razítka, jakožto nástroje potvrzení důvěryhodnosti, kdy jako důvěryhodná je vnímána funkce, nikoli fyzicky úředník.

Dle jazykového hlediska administrativa rozlišuje jazyk na kodifikovaný a ustálený. Kodifikovaným jazykem se rozumí písemné vyjádření například zákonů, předpisů nebo správních rozhodnutí. Oproti tomu s ustáleným jazykem se setkáme v případě každodenní úřednické komunikace s využitím úředního slangu, dále při politických diskuzích, a také mediálních vyjádření.

Na úřední úrovni probíhá komunikace obecně skrze formalizovaný, úřední a oficiální styl. Podoba takového kontaktu si zakládá na komunikaci v administrativním stylu, tzn. písemná podoba ve formě formulářů, tabulek a jiných standardizovaných forem s ustálenými formulacemi. Administrativní styl se vyznačuje charakteristikou a principy, které pomáhají k definovatelnosti samotného stylu.^{164 165}

Takový princip opakovatelnosti se veřejnosti může jevit jako zvláštní, nicméně vzhledem k provázanosti organizací uvnitř státní správy, je třeba aby organizace dodržovali jednotný styl komunikace a totožnou terminologii.

¹⁶² VICKERY, B. C. *Scientific communication in history*. Lanham: Scarecrow Press, 2000. ISBN 0-8108-3598-3.

¹⁶³ HEGER, Vladimír. *Komunikace ve veřejné správě*. Praha: Grada, 2012. *Žurnalistika a komunikace*. ISBN 978-80-247-3779-9.

¹⁶⁴ POMAHAČ, Richard. *Průvodce veřejnou správou*. Praha: ISV, 1999. *Právo (ISV)*. ISBN 80-85866-42-0.

¹⁶⁵ HEGER, Vladimír. *Komunikace ve veřejné správě*. Praha: Grada, 2012. *Žurnalistika a komunikace*. ISBN 978-80-247-3779-9.

Další princip má právní základ a je jím princip časovosti. Svoji roli zde hrají pevně stanovené lhůty pro vyřizování různorodých žádostí a vydávání správních rozhodnutí.

Na tento princip můžeme navázat principem zdůvodnění, neboť stejně tak jako je tomu u lhůt, i zde jsou jednotlivé výstupy komunikace podloženy právními předpisy a jinými oficiálními dokumenty. Podstatou je doložit důvod nebo původ takového výstupu komunikace.

Princip adresnosti obsahuje složku, která by se mohla považovat za pro-klientskou. Vyřízení je úzce spjato s určením kompetentní osoby, která je současně tzv. kontaktní osobou. Tato osoba je protistranou kontaktována v případě komunikace vedoucí k vyřízení dané agendy.

Nyní se dostáváme k principu, který v určitých případech definuje všechny předchozí principy. Princip ritualizace je totiž pojmem, který je úzce spjatý se zvyklostí a standardizovanou formou komunikace úřadů. Jde o takové jednání, kdy konkrétní úředníci při vyřizování agendy realizují proces za použití obvyklých, ustálených, běžně používaných způsobů jednání. Napomáhá tak jednotnosti způsobů vyřizování úřední agendy.¹⁶⁶

8.4. Komunikace úřadu s občany

S ohledem na předchozí odstavce věnující se komunikaci ve veřejné správě, je třeba se zaměřit na možná nejrealnější podobu komunikace, a to na samotnou komunikaci mezi úřadem a občanem. Stejně tak jako každý druh komunikace v jednotlivých oblastech, i tento má své specifika a pravidla.

Jak již bylo zmíněno, veřejná správa používá ke komunikaci specifický jazyk, prostředky a pojmy, kterým nemusí běžný občan rozumět. Nejen u řadových občanů, ale i v případě profesionálních tlumočnicků, či jiných osob, které zprostředkovávají komunikaci s občany, je třeba disponovat administrativní gramotností. Tato dovednost vede k porozumění jednotlivých formulací správních rozhodnutí. Pod tento pojem spadá i pochopení jednotlivých úředních postupů, neboť celý proces se skládá z řady definovaných kroků. Úřední komunikace je realizována na základě transformace běžných sdělení do administrativního jazyka. Zde je

¹⁶⁶ HEGER, Vladimír. Komunikace ve veřejné správě. Praha: Grada, 2012. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3779-9.

postavení stran jasně stanoveno, neboť tato forma je neměnná, a tak se klient, chcete-li adresát úřední komunikace, musí přizpůsobit.^{167 168}

Charakteristickým znakem správního řízení je jeho objektivnost. Ve vztahu k jednotlivým občanům to znamená, že proces správního řízení je neměnný a pro všechny občany totožný. Dle §37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod „*Všichni účastníci jsou si v řízení rovni*“¹⁶⁹ a to se vztahuje nejen k soudnímu řízení, ale i jiným řízením napříč veřejnou správou. Dalším charakteristickým znakem, který ovlivňuje komunikaci mezi úřadem a občanem je tzv. předvídatelnost rozhodnutí. Zákon č. 500/ 2004 Sb. Správní řád v §2 odst. 4 říká, že „*Správní orgán dbá, aby přijaté řešení bylo v souladu s veřejným zájmem a aby odpovídalo okolnostem daného případu, jakož i na to, aby při rozhodování skutkově shodných nebo podobných případů nevznikaly nedůvodné rozdíly.*“¹⁷⁰ a správní orgán má ke konkrétní věci přistupovat vhodně a přiměřeně. Jinými slovy by při řešení, ač individuálních případů nemělo docházet k nedůvodným změnám a rozdílům.

Veřejná správa při kontaktu s občany a klienty musí dbát zásadám kontaktu s veřejností. V očích občana je nezbytnou důvěra nejen v systém, ale i konkrétního úředníka. Důvěra je klíčem k úspěchu ve vztahu nejen v soukromém životě, ale i v tom profesním. Právě vznik takové důvěry je založen na osobním kontaktu a komunikaci aktérů. Nedílnou součástí je pak udržení si takové důvěry. Ne nadarmo se říká, že důvěru může člověk ztratit jen jednou. Z pozice úředníka, jakožto osoby, která buduje vztah s veřejností jednotlivých organizací, je vyvíjena snaha o udržení si odstupu od veřejnosti. A to i mimo úřední hodiny. Na úředníka je pohlíženo v profesní rovině i v jeho soukromém životě, a závisí na tom námi probíraná důvěra veřejnosti. Neboť úředník je tváří veřejné správy a mnohdy i metaforickým hromosvodem.¹⁷¹

Důležitou roli při vnímání veřejné správy a interních procesů hraje transparentnost. Tento pojem označuje zveřejnění skutečností, přístup k informacím a nahlédnutí do samotného správního systému. Odvíjí se od toho vnímání společnosti, jehož výstupem jsou příznivější podmínky při komunikaci mezi oběma stranami.¹⁷²

¹⁶⁷ VYMĚTAL, Jan. Průvodce úspěšnou komunikací: efektivní komunikace v praxi. Praha: Grada, 2008. Manažer. ISBN 978-80-247-2614-4.

¹⁶⁸ HEGER, Vladimír. Komunikace ve veřejné správě. Praha: Grada, 2012. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3779-9.

¹⁶⁹ Úplné znění Ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky; Úplné znění Usnesení České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky; některé další související právní předpisy. Vydání: patnácté. Praha: Armex Publishing, 2020. Edice kapesních zákonů. ISBN 978-80-87451-72-4.

¹⁷⁰ Zákon č. 500/2004 Sb. správní řád

¹⁷¹ KELLER, Jan. Nejistota a důvěra, aneb, K čemu je modernitě dobrá tradice. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-002-5.

¹⁷² HEGER, Vladimír. Komunikace ve veřejné správě. Praha: Grada, 2012. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3779-9.

8.5. Občané ve vztahu k úřadu

Částečně jsme již vnímání úředníků a představitelů státu společností otevřeli. Nyní se pokusím vysvětlit další faktory, jež hrají zásadní roli, ačkoli na první pohled tomu může být jinak. Autorita je pojem, který na základě historického kontextu v očích běžných občanů vyvolává nedůvěru. Osoba s autoritou disponující mocí ve smyslu státní správy má k dispozici mnohdy nadstandardní služby a postavení. V politice poslanci disponují jistou formou imunity, z jejich funkce jim plynou jisté výhody a jejich společenské postavení se může stát snadno nástrojem k nedůvěře v očích společnosti.

Při kontaktu mezi občanem a úředníkem ovlivňuje způsob komunikace rovina vnímání veřejné správy a jejich představitelů společností. Takové vnímání může být ovlivněno nejen jednáním zmiňovaných autorit, ale i historickým pohledem na úředníka. Ten se v očích občana ocitá v nesnadné pozici, kdy občan mnohdy očekává úředníkovu všemocnost a nízkou pracovní vytíženost. Jinými slovy chce dotýčný vyřešit danou žádost hned a dle jeho představ. O tom, že ve veřejné správě platí nějaký procedurální systém a jiné zásady nemá vůbec ponětí.¹⁷³

I fyzická podoba komunikace občana na úřadech má stanovenou formu. Tím se rozumí, že je předem stanoveno, v jakých místech může ke komunikaci docházet. Jsou vyhrazeny zóny pro pohyb občanů v budově úřadu. Další místa, které mají svou úlohu v celém komunikačním procesu jsou podatelna, informační centrum nebo místnost pro přijímání návštěv. Svou roli pro fyzický kontakt hraje i vrátnice, která plní funkci jakéhosi rozcestníku, společně s funkcí oznamovací jednotlivých představitelů úřadu. V případech, kdy nedochází k fyzickému kontaktu při komunikaci, je tato forma nahrazena komunikací skrze informační systémy, jako je tomu obvykle v moderní době.¹⁷⁴

¹⁷³ HEGER, Vladimír. Komunikace ve veřejné správě. Praha: Grada, 2012. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3779-9.

¹⁷⁴ HEGER, Vladimír. Komunikace ve veřejné správě. Praha: Grada, 2012. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3779-9.

Komunikace úřadu s klienty se liší i podle funkcí daného úřadu. U orgánu vykonávajícího všeobecnou správu bude probíhat komunikace odlišně oproti té, kdy je protistranou klienta tzv. specializovaný úřad. Faktorem ovlivňující komunikaci je i skutečnost, zda úřad po klientovi něco požaduje nebo se právě sám klient na úřad obrací.

Na problematiku komunikace a vnímání organizací společností poukázal i americký sociolog Robert K. Merton, který uvedl, že „Jelikož funkcionáři redukují osobní vztahy na minimum a uchylují se ke kategoriím, často ignorují zvláštnosti individuálních případů. Klient, který je zcela pochopitelně přesvědčen o zvláštních znacích svého problému, ale často odmítá být do takových kategorií zařazován. Stereotypizované chování není uzpůsobeno naléhavým potřebám individuálních problémů. Neosobní přístup k věcem, které pro klienta někdy mají velký osobní význam, je důvodem osočování byrokratů z arogance a povýšenosti“.¹⁷⁵ Tato myšlenka popisuje vztah obou stran v pojetí přístupu ke komunikaci.

Komunikace úřadu ve většině případů probíhá zprostředkovaně právě skrze úředníka. Takový úředník, jak již bylo zmíněno, může plnit i funkci metaforického hromosvodu, v těch horších případech. Nicméně klient úřadu by měl mít na paměti, že úředník je osoba, která nejedná za sebe, ale zastává v organizaci konkrétní funkci. Daná funkce má jasně určený okruh věcí, které je kompetentní zařizovat, stejně tak jako pravomoc, kterou disponuje. Takový úředník by při výkonu své funkce měl jednat bez emocí a osobního zaujetí. Jednání politicky korektním jazykem, obvyklým v jeho postavení je samozřejmostí.

Další rozdíl, který občan běžně vnímá je rozdíl v pojetí zásadní části komunikace. Úřady a jiné organizace se soustředí především na proces, ale klienta zajímá hlavně výsledek takového vztahu. Výsledek správního rozhodnutí vnímá klient nejen na rovině výstupu, ale vnímá i efektivitu samotné komunikace a rychlost procesu. Úřad se naopak soustředí na formu a bezchybnost takového rozhodnutí, po všech stránkách. I proto se vnímání správního rozhodnutí může lišit, neboť každý pracuje s jinými faktory.¹⁷⁶

¹⁷⁵ MERTON, Robert King. Studie ze sociologické teorie. 2. vyd. Přeložil Jana OGROCKÁ. Praha: Sociologické nakladatelství, 2007. Most (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-86429-70-0.

¹⁷⁶ HEGER, Vladimír. Komunikace ve veřejné správě. Praha: Grada, 2012. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3779-9.

*„Občan a byrokratická organizace představují dva různorodé principy komunikace také z toho hlediska, že reprezentují protikladné póly legitimacy (nároků občana a samosprávy) a legality (zákonů, které vytváří a prosazuje stát). Tento vztah nejen určuje sociální a mocenské vztahy, ale také charakter komunikace různých sociálních a profesních vrstev.“*¹⁷⁷

8.6. Doplnující charakteristika jednání občanů a úřadu

Komunikace úřadu, který disponuje stanovenou územní a věcnou působností, se může lišit na základě agendy, zda plní úkoly stanovené zákonem a předpisy nebo zda se jedná o plnění politického programu. V tomto pohledu úřad vnímá klienta i jako možného voliče. Úřady mohou komunikovat tedy nejen s občany, ale i politiky nebo zaměstnancem jiných úřadů a v neposlední řadě s PO.^{178 179}

Komunikace může být ve vztahu k jedinci nebo sociální skupině. Zároveň probíhá jednorázově nebo trvale. Může být vedena přímo nebo nepřímo. Také ústně nebo písemnou formou ve správním řízení. A to klasickou formou nebo elektronicky.

Verbální komunikace na úřadech je vedena aktéry „diskurzu“ za použití argumentace odlišných titulů. Argumentace „ad rem“ je argumentací k věci, běžně úřední podoby. „ad hominem“ je argumentace na argument protistrany. „ad personam“ se rozumí argumentací v osobní rovině. „ad auditores“ je argumentem směřujícím k publiku. A argumentace „ad verecundiam“ je argumentací odkazující na uznávané authority.¹⁸⁰

Je třeba vyzdvihnout důležitost písemné formy komunikace, jakožto formu, kterou veřejná správa upřednostňuje. Důvodů je pro to celá řada, přičemž jejím významným faktorem je uchovatelnost takové komunikace. Písemná forma slouží k tomu, aby komunikace byla formálně zachycena. Jistým prvkem písemné formy je i její bezpečnost a taková forma komunikace stvrzuje její skutečnost. Písemná komunikace se uchovává a slouží nejen jako důkaz o jejím faktickém bytí, ale i jako precedent k dalším obdobným situacím, které budou předmětem správní činnosti.¹⁸¹

¹⁷⁷ HEGER, Vladimír. Komunikace ve veřejné správě. Praha: Grada, 2012. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3779-9.

¹⁷⁸ HEGER, Vladimír. Komunikace ve veřejné správě. Praha: Grada, 2012. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3779-9.

¹⁷⁹ POMAHAČ, Richard. Průvodce veřejnou správou. Praha: ISV, 1999. Právo (ISV). ISBN 80-85866-42-0.

¹⁸⁰ HEGER, Vladimír. Komunikace ve veřejné správě. Praha: Grada, 2012. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3779-9.

¹⁸¹ HEGER, Vladimír. Komunikace ve veřejné správě. Praha: Grada, 2012. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3779-9.

Pokud bychom vnímali komunikaci jako spor nebo otevřenou diskuzi, tak písemná forma umožňuje stranám formální vyjádření vyjednávacích pozic. Bez toho, aniž bychom věděli, co konkrétně bylo předmětem komunikace, a pokud by se jednalo o skutečně problematickou situaci, která by v ústní podobě mohla být popisována hodiny, těžko bychom se vyjadřovali ke všem bodům a vraceli se ke všem rozporům. Zároveň taková písemná komunikace umožňuje účastníkům orientaci v čase, neboť je třeba brát v potaz i zákonem stanovené lhůty.

Na základě předchozího odstavce s přihlédnutím, k již zmíněnému pojmu „image“ organizace můžeme tuto podobu komunikace a její formální podobu konkretizovat. Charakteristická podoba takové komunikace je totiž stvrzena specifickými nástroji. Formální image úřadu je tvořena hlavičkovým papírem s jednotnou grafickou úpravou, nesmí chybět oficiální znak a logo úřadu. Dále je formálnost a platnost dokumentu stvrzena podpisem a jednacím číslem, konkrétního správního aktu. A formální podobu takového dokumentu doplňují přesný datum a místo, kde ke komunikaci došlo.¹⁸²

9. Komunikace cizince s VS

S přihlédnutím ke všem dosavadním informacím, které jsou obsahem předchozích částí této práce může pozice cizince v komunikaci být problematická. Nejedná se zde vždy pouze o jazykovou bariéru, ale i kulturní. Z krátkodobého hlediska se cizinec, chcete-li turista, pokud se nedostane do krizové situace, s komunikací v cizojazyčné zemi ve většině případů vypořádá bez problémů. Pokud bychom ale uvedli případ takové osoby, která na území dané země má v úmyslu fungovat déle nebo zde dokonce žít, komunikace v cizím jazyce je nezbytná. Jak nastínila předchozí část, není to však pouze o neformální mezilidské komunikaci, ale i o komunikaci probíhající ve vztahu s veřejnou správou. Osoba neovládající úřední jazyk dané země se tak při kontaktu s úřady a jinými organizacemi dostane do situace, kdy je odkázaná na pomoc jiné osoby. Odkaz na osobu kompetentní k takovému jednání nalezneme pod částí této práce „komunitní tlumočnick“, popřípadě „soudní tlumočnick“. Právě služby takové

¹⁸² HEGER, Vladimír. Komunikace ve veřejné správě. Praha: Grada, 2012. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3779-9.

osoby jsou v těchto případech běžně využívány a s přihlédnutím k právní úpravě postavení národnostních menšin v ČR zcela opodstatněně.¹⁸³

9.1. Základní právní prameny národnostních menšin v ČR

Základním právním pramenem úpravy postavení národnostních menšin v ČR je Listina základních práv a svobod. Další právní úpravu v této oblasti nalezneme v samotné Ústavě ČR. Samotným zákonem upravující práva národních menšin je zákon č. 273/2001 Sb. Touto problematikou se zabývá i tzv. Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin, pod č. 96/1998 Sb. jakožto mezinárodní smlouva, také vyhláška č. 120/1976 Sb. o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech nebo úprava č. 209/1992 Sb. o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a protokolů na tuto Úmluvu navazujících. Postavením národnostních menšin se zabývají i další mezinárodní úmluvy OSN.

9.2. Právní úprava komunikace národnostních menšin v ČR

Právní úpravu týkající se komunikace cizinců se pokusím demonstrovat paragrafovým zněním jednotlivých zákonů.

Listina základních práv a svobod, Hlava III., práva národnostních a etnických menšin, čl. 25, odst. (2), říká podle písmena b), že „(2) *Občanům příslušejícím k národnostním a etnickým menšinám se za podmínek stanovených zákonem zaručuje též b) právo užívat jejich jazyka v úředním styku*“¹⁸⁴

Listina základních práv a svobod, Hlava V., právo na soudní a jinou ochranu, čl. 37, odst. (4), říká, že „*Kdo prohlásí, že neovládá jazyk, jímž se vede jednání, má právo na tlumočníka.*“¹⁸⁵

¹⁸³ ČEŇKOVÁ, Ivana, Jiřina HOLKUPOVÁ, Dita ŠTĚPÁNKOVÁ, Kateřina VÁVROVÁ a Libor NENUTIL. Česká společnost 21. století se nedomluví s cizinci: co na to říkají komunitní tlumočníci?. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2019. ISBN 978-80-7308-936-8.

¹⁸⁴ Úplné znění Ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky: Úplné znění Usnesení České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky ; některé další související právní předpisy. Vydání: patnácté. Praha: Armex Publishing, 2020. Edice kapesních zákonů. ISBN 978-80-87451-72-4.

¹⁸⁵ Úplné znění Ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky: Úplné znění Usnesení České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky ; některé další související právní předpisy. Vydání: patnácté. Praha: Armex Publishing, 2020. Edice kapesních zákonů. ISBN 978-80-87451-72-4.

Zákon č. 273/2001 Sb. o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů, § 9 říká, že „*Příslušníci národnostních menšin, které tradičně a dlouhodobě žijí na území České republiky, mají právo na užívání jazyka národnostní menšiny v úředním styku a před soudy. Podmínky pro výkon tohoto práva upravují zvláštní právní předpisy.*“¹⁸⁶

Zákon č. 273/2001 Sb. o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů, § 10 říká, že „*Za podmínek stanovených zvláštními právními předpisy⁷⁾ mají příslušníci národnostních menšin, které tradičně a dlouhodobě žijí na území České republiky, právo na zveřejnění oznámení o době a místě konání voleb a na další informace pro voliče v jazyce národnostních menšin.*“¹⁸⁷

Zákon č. 273/2001 Sb. o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů, § 11, odst. (1), říká že „*(1) Příslušníci národnostních menšin, které tradičně a dlouhodobě žijí na území České republiky, mají právo na výchovu a vzdělávání ve svém mateřském jazyce ve školách, předškolních zařízeních a školských zařízeních za podmínek, které stanoví zvláštní právní předpisy.*“¹⁸⁸

Zákon č. 273/2001 Sb. o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů, § 13, odst. (1), říká že „*(1) Příslušníci národnostních menšin mají právo na rozšiřování a přijímání informací v jazyce svých národnostních menšin.*“¹⁸⁹

¹⁸⁶ Zákon č. 273/2001 Sb. o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů

¹⁸⁷ Zákon č. 273/2001 Sb. o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů

¹⁸⁸ Zákon č. 273/2001 Sb. o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů

¹⁸⁹ Zákon č. 273/2001 Sb. o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů

Závěr

V této práci jsem se zaměřil na úlohu komunikace, jejíž základem je informace. Proto aby se společnost mohla plnohodnotně rozvíjet, bylo třeba překonávat různé bariéry, a to i jazykové nebo kulturní. Poukázáním zpět do historie proto vysvětluji úlohu mezi-jazykových zprostředkovatelů. Právě prostřednictvím služby těchto osob, docházelo ke komunikaci a přenosu informací. V mnohých odvětvích je tomu tak i dnes, a obor tlumočnictví a překladatelství má svou úlohu a opodstatnění i v moderní společnosti.

Z počátku mé bakalářské práce jsem se zaměřil na historii samotného tlumočení a překladu. Poukazuji zde na nezbytnou úlohu tlumočnicků a překladatelů, kteří pro své schopnosti získali postavení vážených osob ve společnosti. Tlumočnická činnost byla vykonávána napříč různými sférami a tyto osoby byly pověřovány nejrůznějšími úkoly. Přítomnost tlumočnicků byla nezbytná v procesu postupné globalizace. Zaměřil jsem se odděleně i na historii překladatelů, kteří stáli za rozluštěním písma různých textů. V historii překladatelství nalezneme souboj mezi doslovným a volným překladem, kdy nejcitlivějším tématem je to v případě náboženských textů. V práci zmiňuji i původ staroslověnštiny a hlaholice. V průběhu vývoje oboru se následně objevují nová kritéria překladu, kdy znatelně obor do budoucna ovlivní vznik pěti zásad dobrého překladu.

Další kapitolou se zaměřuji na moderní historii tlumočení a překladu. Vyzdvihuji vznik nového vědního oboru, translologie, který zkoumá a ovlivňuje podobu tlumočnického a překladatelského procesu. Dále poukazuji na rozmach těchto činností a vznik prvních tlumočnických škol a organizací. Konec 20. století a podobu trhu poptávající tlumočnické a překladatelské služby, bych popsal jako souboj mezi kvalitou a kvantitou.

V následujících kapitolách mé bakalářské práce vysvětluji širším pohledem rozdíl mezi tlumočením a překladem. Avšak zásadním a charakteristickým rozdílem oborů je ústní a písemný projev, kdy zde svojí roli hraje v jednom případě sluch a v druhém zrak. Současně na to navazuji kapitolou, ve které se soustředím na tlumočení samostatně. Tlumočení vnímám jako proces převedení daného textu z jednoho jazyka do druhého. V páté kapitole jsem se zaměřil na jednotlivé formy a techniky tlumočnické činnosti. Zde vyzdvihuji jako zásadní rozdělení tlumočení na konsektivní a simultánní. Tyto druhy tlumočení lze dále rozlišovat dle specifických případů a existuje poměrně mnoho technik, které jsou k realizaci využívány. Stejně tak se následně samostatně zaměřuji i na překlad, kde vyzdvihuji to nejzásadnější,

co ovlivnilo překlad až do dnešní podoby. Jako zásadní faktor vnímám moderní a historické teorie. Jako například teorii skopos nebo také tzv. translační typologii textů. Dle autorů těchto a dalších teorií a nástrojů se podoba překladu formovala určitým směrem, ale samotný výstup překladatelské činnosti je vždy závislí na konkrétní osobě, která překlad realizuje.

Následně se dostáváme kapitolou sedmou k uplatnění v praxi, a tu považuji za velice zajímavou, protože jsem měl možnost pochopit a dozvědět se více o jednotlivých odvětvích, kde je translační činnost vykonávána. Zásadní vliv na pracovní příležitost jistě měla globalizace a technologický rozvoj, nicméně takové konferenční tlumočení probíhalo už na začátku 20. století. Postupně se pole pro uplatnění translačních činností rozšiřovalo na jednací tlumočení, mediální tlumočení, tlumočení ve znakové řeči a každé má své specifika a podobu. S přihlédnutím ke kontextu této bakalářské práce jsem se detailně zaměřil na další pole translační činnosti, a to na soudní a komunitní tlumočení. Vzhledem k tomu, že od tohoto roku je účinný nový zákon upravující činnost soudních tlumočnicků a soudních překladatelů, pokusil jsem se vypracovat určitou formu rozboru a porovnání, dosavadní a nové právní úpravy. V tomto novém zákoně se objevují ustanovení, které si dovoluji hodnotit kladně a věřím, že tento krok zákonodárců byl nezbytným, s přihlédnutím k faktu, kdy původní právní úprava pocházela z roku 1967. Současně zde vyzdvihuji existenci etického kodexu, kterým jsou vázáni členové Komory soudních tlumočnicků v České republice a považuji ho jako zcela zásadní dokument upravující činnost soudních tlumočnicků.

Na oblast komunitního tlumočení se soustředím ve zbylé části a kontextu kapitol mé bakalářské práce. K tomu, abych byl schopen poukázat na nezbytnost a důležitost komunitního tlumočení, jsem se především zaměřil na problematiku komunikace ve veřejné správě. Veřejná správa a její komunikace je ovlivněna mnoha faktory. Svou roli zde hrají specifické úřední postupy, interní předpisy a jiné zvyklosti. Důležitou roli v komunikaci hraje samozřejmě nejen úředník a organizace jako taková, ale i samotný občan. Ten má určité očekávání o průběhu dané záležitosti, ale měl by mít na paměti, že každá žádost nebo záležitost musí mít určitou podobu a od toho se odvíjí celý proces. Poukazuji zde na administrativní styl a úřední jazyk. Platí zde určitá pravidla, která mají své opodstatnění.

Protože i člověk, který je rodilým mluvčím v dané zemi, se může dostat do situace, kdy mu určitá část komunikace s veřejnou správou není jasná, srozumitelná nebo i dokonce realizovatelná, je třeba si uvědomit, že s tímto druhem komunikace se setká i cizinec neovládající daný jazyk plnohodnotně nebo vůbec. A tak jsem se zaměřil i na komunikaci

cizinců a národnostních menšin. Jazyková a kulturní bariéra hraje v případě těchto osob zásadní roli, a proto je jejich komunikace mnohdy realizována prostřednictvím komunitního tlumočnicka. S přihlédnutím k právnímu základu této problematiky je tak funkce komunitního tlumočnicka opodstatněnou a nezbytnou součástí života těchto osob.

Informace, které jsem se dozvěděl v průběhu vypracování mé bakalářské práce, mně odpověděli na mnohé otázky, které jsem měl na samotném začátku. Tato problematika mě velice zajímá a cením si možnosti, kdy výstupem této práce je mé pochopení určitých skutečností a procesů. Věřím, že má bakalářská práce pomůže vysvětlit a odpovědět na některé nejasnosti, které čtenář před jejím přečtením může mít.

Resumé

This bachelor's thesis „The interpreting and translation as a tool for communication between society and state“ deals with interpreting and translation that has been an essential tool for communication from time immemorial and not only in society but also in relation to the state. These two fields that have played an important role in the development of society, have been used as instruments for language and cultural barriers overcome. Language intermediaries have been valued social class in history and without their activities the communication between countries of different cultures and languages could be realized only difficult. Communication and information transfer is the basis for the development of states and society as we know it nowadays.

Both of these fields have been evolved over the time and based on certain facts we are able to discern and define them. Interpreting as an oral speech and translation as a written speech have self substantiation because each information transmission may have specified form and any other criteria. Each of the areas and spheres of interpreting has its specifics and rules. In case of translation it is the same. For specific literature are used specific tools.

Official communications also have it self rules and traditions. For this kind of communication is traditionally used official language that every citizen of the state is not able to use and communicate with. Such communication have to follow the rules and peculiarities that may be misinterpreted by society and could cause misunderstandings between the state and the citizen. In order to effective communication a faultless of information transfer is required.

The position of a person who speaks a different language and comes from different culture is problematic, especially in communication and relation to the state. It is necessary to realize that the role of interpreters and translators is still very important nowadays and in certain areas absolutely essential. The process of globalization and modern states or society associations are proof that worth of interpretation and translation is extraordinary.

Zdroje

Knížní:

- NIKOL'SKIJ, Vladimir Kapitonovič a Nikolaj Feofanovič JAKOVLEV. *Proč lidé mluví různými jazyky. 2.*, autoris. vyd. Praha: Život a práce, 1950. Vědění všem (Život a práce).
- MÜGLOVÁ, Daniela. *Komunikace, tlumočení, překlad, aneb, Proč spadla Babylonská věž?*. Přeložil Vítězslav VILÍMEK. Nitra: Enigma, 2013. ISBN 978-80-8133-025-4.
- SLOUKOVÁ, Gizela. *Úvod do teorie tlumočení*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984.
- OSTLER, Nicholas. *Říše slova: jazykové dějiny světa*. Praha: BB/art, 2007. ISBN 978-80-7381-152-5.
- ČEŇKOVÁ, Ivana. *Teorie a didaktika tlumočení*. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2001. ISBN 80-85899-62-0.
- VICKERY, B. C. *Scientific communication in history*. Lanham: Scarecrow Press, 2000. ISBN 0-8108-3598-3.
- ČAPSKÝ, Martin. *Komunikace ve středověkých městech*. [Praha]: European Social Fund, 2014. ISBN 978-80-7510-109-9.
- SCHMITT, Jean-Claude. *Svět středověkých gest*. Přeložil Lada BOSÁKOVÁ, přeložil Pavla DOLEŽALOVÁ, přeložil Veronika SYSALOVÁ. Praha: Vyšehrad, 2004. Kulturní historie. ISBN 80-7021-729-4.
- GENZOR, Jozef. *Jazyky světa: historie a současnost*. V Brně: Lingea, 2015. ISBN 978-80-7508-061-5.
- SINGH, Simon. *Knih kódu a šifer: tajná komunikace od starého Egypta po kvantovou kryptografii. 2.* vyd. v českém jazyce. Přeložil Dita ECKHARDTOVÁ, přeložil Petr KOUBSKÝ. Praha: Dokořán, 2009. Aliter (Argo: Dokořán). ISBN 978-80-7363-268-7.
- LOHISSE, Jean. *Komunikační systémy: socioantropologický pohled*. V Praze: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0301-2.
- LUTHER, Martin, BISCHOFF, Karl, ed. *Sendbrief vom Dolmetschen. 2.* Aufl. Halle: M. Niemeyer, 1957.
- DOLET, Étienne. *La manière de bien traduire d'une langue en aultre [digitalizát]* [online]. Gallica [cit. 2016-01-14].
- ALBRECHT, J. *Übersetzung und Linguistik*. Tübingen: Günter Narr, 2005. ISBN 3-8233-6075-2.
- WILLS, W. *Übersetzen und Dolmetschen im 20. Jahrhundert. I. Die Zeit von 1945 – 1990*. In *Lebende Sprachen*, 63, 1998, Heft 4
- DÖRTE, A. *Konsequativdolmetschen und Notation*. Frankfurt am main: Lang, 2002. ISBN 3-631-39856-5.

- REIß, Katharina a Hans J. VERMEER. *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*. Tübingen: Niemeyer, 1984. Linguistische Arbeiten. ISBN 3-484-30147-3.
- NORD, Christiane. *Textanalyse und Übersetzen: theoretische Grundlagen, Methode und didaktische Anwendung einer übersetzungsrelevanten Textanalyse*. 4., überarbeitete Aufl. Tübingen: Julius Groos, 2009. ISBN 978-3-87276-868-1.
- KADRIĆ, M., KEINDL, K., KAISER-COOKE, M. *Translatorische Methodik. Basiswissen Translation 1*. Wien: Facultas Verlags- und Buchhandels, 2005. ISBN 3-85114-863-0.
- ČERVINKOVÁ HOUŠKOVÁ, Kateřina. *Specifika tlumočení pro neslyšící*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, c2008. ISBN 978-80-8715358-1.
- ČEŇKOVÁ, Ivana, Jiřina HOLKUPOVÁ, Dita ŠTĚPÁNKOVÁ, Kateřina VÁVROVÁ a Libor NENUTIL. *Česká společnost 21. století se nedomluví s cizinci: co na to říkají komunitní tlumočníci?*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2019. ISBN 978-80-7308-936-8.
- VLÁČIL, Jan. *Veřejná správa: sociálně-psychologické problémy v historii a současnosti*. Praha: Linde, 2002. Vysokoškolská učebnice (Linde). ISBN 80-7201-379-3.
- HEGER, Vladimír. *Komunikace ve veřejné správě*. Praha: Grada, 2012. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3779-9.
- ČENĚK, Aleš. *Úvod do regionálních věd a veřejné správy*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004. Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 80-86473-80-5.
- KELLER, Jan. *Sociologie organizace a byrokracie*. 2., přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2007. Základy sociologie. ISBN 978-80-86429-74-8.
- POMAHAČ, Richard. *Průvodce veřejnou správou*. Praha: ISV, 1999. Právo (ISV). ISBN 80-85866-42-0.
- VYMĚTAL, Jan. *Průvodce úspěšnou komunikací: efektivní komunikace v praxi*. Praha: Grada, 2008. Manažer. ISBN 978-80-247-2614-4.
- *Úplné znění Ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky: Úplné znění Usnesení České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky ; některé další související právní předpisy*. Vydání: patnácté. Praha: Armex Publishing, 2020. Edice kapesních zákonů. ISBN 978-80-87451-72-4.
- KELLER, Jan. *Nejistota a důvěra, aneb, K čemu je modernitě dobrá tradice*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-002-5.

- MERTON, Robert King. *Studie ze sociologické teorie*. 2. vyd. Přeložil Jana OGROCKÁ. Praha: Sociologické nakladatelství, 2007. Most (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-86429-70-0.
- **Internet:**
- Lutherova společnost – *dílo* [online] Lutherova společnost: © 2021 [cit. 14.3.2021] Dostupné z: <https://luther.cz/dilo/>
- Lutherova společnost – *život* [online] Lutherova společnost: © 2021 [cit. 14.3.2021] Dostupné z: <https://luther.cz/zivot/>
- Christian history – *William Tyndale* (Translator of the first English New Testament) [online] Christianity today: © 2021 [cit. 14.3.2021] Dostupné z: <https://www.christianitytoday.com/history/people/scholarsandscientists/william-tyndale.html>
- AIIC - *AIIC at a glance* [online] AIIC: © 2019 [cit. 14.3.2021] Dostupné z: <https://aiic.org/site/world/about/aiicataglance>
- AIIC – *history of AIIC* [online] AIIC: © 2019 [cit. 14.3.2021] Dostupné z: <https://aiic.org/site/world/about/history>
- Ústav translologie FF UK - *Mezikulturní komunikace: překlad a tlumočení* [online] FF UK © 2015 [cit. 14.3.2021] Dostupné z: <https://utrl.ff.cuni.cz/cs/uchazec/bakalarske-studium/mezikulturni-komunikace-preklad-a-tlumoceni/>
- MUNI FF – *Bakalářské studium* [online] Masarykova univerzita © 2021 [cit. 14.3.2021] Dostupné z: <https://www.phil.muni.cz/pro-uchazece/bakalarske-studium>
- Univerzita Palackého v Olomouci FF – *Studijní programy* [online] Univerzita Palackého v Olomouci © 2020 [cit. 14.3.2021] Dostupné z: <https://www.ff.upol.cz/uchazecum/studijni-programy/>
- Univerzita Komenského v Bratislave FF – *štúdium* [online] UK © 2021 [cit. 14.3.2021] Dostupné z: <https://fphil.uniba.sk/studium/>
- Registr překladatelských firem – *soudní tlumočníci a překladatelé* [online] gdi s.r.o., © 2001 – 2021 [cit. 14.3.2021] Dostupné z: <https://www.tlumoceni-preklady.cz/o-prekladatelstvi/soudni-prekladatele-tlumocnici/>
- KST ČR - *Stanovy Komory soudních tlumočnicků České republiky*, z. s. [online] 28.2.2015 [cit. 14.3.2021] Dostupné z: <https://static.kstcr.cz/data/uploaded/1454248398357486/Stanovy%20KST%20CR-27-1-2016.pdf>
- KST ČR – *Etický kodex* [online] 28.2.2015 [cit. 14.3.2021] Dostupné z: <https://www.kstcr.cz/cz/kst-cr-eticky-kodex>

- KST ČR - *Bulletin Soudní tlumočnick*, 1/2020 [online] červen 2020 [cit. 14.3.2021] Dostupné z: <https://static.kstcr.cz/data/uploaded/uawp76wsvgr0d6jdf40dyvz8g52x0h/st-202001-07-web.pdf>
- Právní prostor – Mgr. Martin Glosar - *Zákon o soudních tlumočnicích a soudních překladatelích* [online] 16.1.2020 ATLAS CONSULTING spol. s.r.o. © 1999–2021 [cit. 14.3.2021] Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/zmeny-v-legislative/vyslo-ve-sbirce-zakonu/zakon-o-soudnich-tlumocnicich-a-soudnich-prekladatelich>
- Nejvyšší soud - *Zákon o soudních tlumočnicích je plný chyb, vytykají instituce Pelikánovi a doporučují přepracování* [online] Nejvyšší soud © 2018 [cit. 14.3.2021] Dostupné z: https://www.n soud.cz/Judikatura/ns_web.nsf/web/Proverejnostamedia~Napsalionas~Zakon_o_soudnich_tlumocnicich_je_plny_chyb__vytykaji_instituce_Pelikanovi_a_doporuuji_prepracovani~?openDocument&lng=CZ
- Důvodová zpráva – *zákon č. 354/2019 Sb. o soudních tlumočnicích a soudních překladatelích* [online] 3.12.2019 Wolters Kluwer © 2021 [cit. 14.3.2021] Dostupné z: https://www.aspi.cz/products/lawText/1/92952/1/2?fbclid=IwAR03L8EtI0KvJqhaa08uy6cgrQJ5f5CZFhtKgf_RSWeaoCIIvm5qu1DJ8ao
- PSP ČR – *Sněmovní tisk 73* [online] 29.1.2018 Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna [cit. 14.3.2021] Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&T=73%20%E2%80%93%20sn%C4%9Bmovn%C3%AD%20tisk%20%C4%8D.%2073>
- *Vyhláška č. 506/2020 Sb.* – *Zákony pro lidi* [online] AION CS, s.r.o. © 2010-2021 [cit. 14.3.2021] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2020-506?text=506%2F+2020>
- *Vyhláška č. 507/2020 Sb.* – *Zákony pro lidi* [online] AION CS, s.r.o. © 2010-2021 [cit. 14.3.2021] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2020-507?text=507%2F2020>
- *Vyhláška č. 508/2020 Sb.* – *Zákony pro lidi* [online] AION CS, s.r.o. © 2010-2021 [cit. 14.3.2021] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2020-508>
- *Vyhláška č. 608/2020 Sb.* – *Zákony pro lidi* [online] AION CS, s.r.o. © 2010-2021 [cit. 14.3.2021] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2020-608?text=608%2F2020>
- *KOMUNITNÍ TLUMOČNÍCI VE VÍRU INTEGRACE-* META, o.p.s. (za podpory Ministerstva vnitra ČR) [online] META, o.p.s. © 2020 META, o.p.s. [cit. 14.3.2021] Dostupné z: https://meta-ops.eu/wp-content/uploads/2019/12/meta_komunitni_tlumocnici_ve_viru_integrace.pdf
- KST ČR – *Profesní pojištění* [cit. 14.3.2021] © Komora soudních tlumočníků ČR. Dostupné z: <https://www.kstcr.cz/cz/profesni-informace-profesni-pojisteni>

Právní předpisy:

- Zákon č. 354/2019 Sb. o soudních tlumočnících a soudních překladatelích
- Zákon č. 36/1967 Sb. o znalcích a tlumočnících (novela zákona, č.183/2017 Sb.)
- Zákon č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky
- Usnesení č. 2/1993 Sb. Listina základních práv a svobod
- Vyhláška č. 506/2020 Sb., o výkonu tlumočnické a překladatelské činnosti
- Vyhláška č. 507/2020 Sb., o odměně a náhradách soudního tlumočnicka a soudního překladatele
- Vyhláška č. 508/2020 Sb., o odměně a náhradě hotových výdajů konzultanta přibraného pro účely trestního řízení
- Vyhláška č. 608/2020 Sb., o stanovení potřebné úrovně znalosti českého jazyka a rovnocenných jazykových zkouškách pro výkon tlumočnické činnosti
- Zákon č. 273/2001 Sb. o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů
- Zákon č. 500/2004 Sb. správní řád